

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra bohemistiky

OBRAZ MISTRA JANA HUSA V NAUČNÉ
LITERATUŘE PRO DĚTI A MLÁDEŽ

THE IMAGE OF MASTER JAN HUS IN THE EDUCATIONAL LITERATURE
FOR CHILDREN AND YOUTH

Bakalářská diplomová práce

MARKÉTA ARMSTARKOVÁ

Česká filologie se zaměřením na editorskou práci ve sdělovacích prostředcích

Vedoucí práce: Mgr. Lenka Pořízková, Ph.D.

Olomouc 2020

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou diplomovou práci vypracovala samostatně a uvedla v ní všechny použité zdroje a literaturu.

V Olomouci dne 24. 6. 2020

.....

Markéta Armstarková

Ráda bych tímto poděkovala Mgr. Lence Pořízkové, Ph.D., za cenné rady a připomínky při vedení této bakalářské diplomové práce, a také mé rodině, která mě na mé cestě studiem plně podporovala.

OBSAH

ÚVOD	6
I. DEFINICE POJMU LITERATURA PRO DĚTI A MLÁDEŽ.....	8
II. HISTORICKÁ LITERATURA PRO DĚTI A MLÁDEŽ	12
2.1 Literatura pro děti a mládež v době národního obrození.....	13
2.2 Literatura pro děti a mládež ve 20. století.....	14
2.3 Situace v literatuře pro děti a mládež po roce 1989.....	17
2.4 Typy historického románu	17
III. TEMATIKA SMRTI V LITERATUŘE PRO DĚTI A MLÁDEŽ	19
IV. ANALÝZA VYBRANÝCH DĚL	21
4.1 Východiska a zvolené parametry	21
4.1.1 Nakladatelské a technické údaje	21
4.1.2 Interaktivita a didaktické nástroje	21
4.1.3 Tematicko-motivický plán.....	22
4.2 HUSŮV DŮM.....	23
4.2.1 Nakladatelské a technické údaje	23
4.2.2 Interaktivita, didaktické nástroje a tematicko-motivický plán	24
4.3 H.U.S.: Hus úplně světověj	29
4.3.1 Nakladatelské a technické údaje	29
4.3.2 Interaktivita, didaktické nástroje a tematicko-motivický plán	30
4.4 JAN HUS OČIMA KREJČÍHO ONDŘEJE A PANNY ANEŽKY	36
4.4.1 Nakladatelské a technické údaje	36
4.4.2 Interaktivita, didaktické nástroje a tematicko-motivický plán	37
4.5 HUS A CHELČICKÝ: Příběh jejich doby	41
4.5.1 Nakladatelské a technické údaje	41
4.5.2 Interaktivita, didaktické nástroje a tematicko-motivický plán	42

V.	VÝSLEDKY ANALÝZY.....	46
5.1	Nakladatelské a technické údaje.....	46
5.2	Interaktivita a didaktické nástroje	47
5.2.1	Bibliografie	47
5.2.2	Vysvětlivky	47
5.2.3	Doplňkové aktivity	48
5.2.4	Komiks.....	48
5.3	Tematicko-motivický plán	49
5.3.1	Religiózní charakter	49
5.3.2	Jiné historické postavy.....	49
5.3.3	Díla Jana Husa	50
5.3.4	Změna pravopisu	50
5.3.5	Univerzita.....	50
5.3.6	Smrt.....	51
5.4	Naučná literatura x učebnice	52
5.5	Shrnutí analýzy	53
VI.	ZÁVĚR.....	54
VII.	ANOTACE.....	56
VIII.	RESUMÉ.....	57
IX.	POUŽITÁ LITERATURA.....	58

ÚVOD

„Člověk, který nezná aspoň v základních rysech historii svého města, svého národa, nakonec všeho lidstva, není plnohodnotný člověk.“¹ Miroslava Genčiová

Stejně jako Miroslava Genčiová jsem toho názoru, že bychom se všichni měli orientovat alespoň v základních znalostech týkajících se dějinných událostí, kterými naše země prošla.

I přesto, že se žáci základních škol o naší historii dozívají informace primárně v hodinách dějepisu, za nezanedbatelný zdroj poznání minulosti je také nutné považovat literaturu uměleckonaučného charakteru s historickou tematikou spadající do kategorie literatury pro děti a mládež. K těmto knihám se žáci nejčastěji uchylují, pokud je látka probíraná v hodinách dějepisu zaujme. Je také vhodné snažit se u dětí vzbudit zájem o čtení knih a nalezení cesty k nim již od útlého věku. Svůj postoj ke knihám a k četbě si s sebou čtenář nese do dospělého života. O podporu a propagaci čtenářství se zasazují vesměs všichni účastníci vydavatelského procesu – autoři, nakladatelé, knihkupci, ale také pedagogové, knihovníci a další. Na podporu čtenářství jsou také pořádány různé doprovodné akce – Noc s Andersenem pořádaná knihovnami; projekt charitativního charakteru Čtení pomáhá; Celé Česko čte dětem, jež vyzývá rodiče, aby četli svým dětem, a mnoho dalších.

Tato bakalářská práce se zaměřuje na konkrétní historické téma objevující se v literatuře pro děti a mládež, tj. na postavu Jana Husa a bezprostřední historický kontext, který je s touto osobou spojen. Na základě analýzy a interpretace vybraných děl budu sledovat, jakým způsobem je v knihách budován obraz mistra Jana Husa a zda dochází k posunům tohoto obrazu oproti učebnicím základních škol. Samotné analytické části práce pak předchází popis jednotlivých parametrů, které byly zvoleny a na jejichž základě byla prováděna analýza vybraných titulů. Poté následuje samotná komparativní analýza.

¹ GENČIOVÁ, Miroslava. *Zamyšlení k problému historismu v literatuře pro děti a mládež*. In *Zlatý máj: časopis o dětské literatuře*. Praha: Albatros, 1989, ročník 33, č. 2, s. 69. ISSN 0044-4871.

Pro potřeby práce byly vybrány knihy, jež jsou primárně zaměřeny na jedno historické téma, konkrétně jednu historickou postavu – mistra Jana Husa. Jde v nich tedy o téma dominantní. V roce 2015 jsme si připomínali 600. výročí Husova upálení, s čímž se pojilo i vydání většího množství knih pojednávajících o této historické osobnosti. Mj. i to mě přivedlo na myšlenku zpracovat právě toto téma.

Umělecko-naučná literatura pro děti může přiblížit osudy historických postav zajímavější formou nežli věcný výklad v hodinách dějepisu. Tato literatura se však často pohybuje na pomezí faktografie a fikce a dochází zde k interpretacím jednotlivých historických postav a jejich osudů, ke zkreslení, modifikacím či redukci. Život a dílo mistra Jana Husa jsou vděčným předmětem historiografického bádání a v minulosti byly mnohokrát přehodnocovány a revidovány – od adorace husitství vlasteneckými kruhy během národního obrození, přes schematizaci a politizaci tohoto tématu během poválečného půlstoletí socialismu až po střízlivější a rezervovanější pohled současných historiků, kteří poukázali na mnohé negativní důsledky husitství a dobový spor uvnitř katolické církve vedoucí k rozmachu protestantismu popsali méně černobíle.²

Při analýze knih se budu soustředit na postavu Jana Husa a bezprostřední motivy a témata, která se s touto postavou tradičně pojí. Bude mě zajímat celkový obraz, který každá kniha zprostředkovává dětskému (mladistvému) čtenáři, a to, jak autor interpretuje jednotlivé aspekty Husova života a díla. Mj. se zaměřím na téma smrti, které Husovo upálení nutně zvýznamňuje a lze tedy očekávat, že bude v textech pro děti (mladistvé) didakticky uchopeno a citlivě zpracováno.

Práce je z pochopitelných důvodů také částečně zaměřena na didaktickou funkci literatury pro děti, byť toto téma spadá spíše do kompetence pedagogických oborů.

² K problematice postavy Jana Husa viz např. ŠMAHEL, František. *Jan Hus: život a dílo*. Praha: Argo, 2013; KEJŘ, Jiří. *Jan Hus známý i neznámý: resumé knihy, která nebude napsána*. 2. vyd. Praha: Karolinum, 2015.

I. DEFINICE POJMU LITERATURA PRO DĚTI A MLÁDEŽ

Literatura pro děti a mládež je termín běžně užívaný v odborných i laických kruzích. Jeho význam je na první pohled zřejmý. Literatura pro děti je literatura určená dětem.

Podle Chaloupky a Nezkusila je literatura pro děti a mládež nazírána jako oblast specifická a redukováná a může zastávat úkol výchovy dětí a mládeže.³ „Postihnout specifičnost literatury pro děti a mládež znamená uvědomit si ty faktory, které odpovídají v úplnosti na potřeby dětského čtenáře, tj. pochopit podobu funkcí této literatury, vystihnout dialektický vztah těchto funkcí v jednotlivém uměleckém textu i v literatuře jako celku, vidět tyto funkce jako základnu, umožňující seberealizaci dítěte ve vlastním světě i jeho vzrůstání do světa dospělých.“⁴

Literatura pro děti a mládež nese určité funkce, například funkci magickou, tj. projev „takového vztahu k jazyku, který mu připisuje schopnost bezprostředního působení na mimojazykovou skutečnost“⁵ či funkci praktickou, kterou Chaloupka a Nezkusil demonstrují na příkladu dětského říkadla. Poslední důležitou funkcí je tendence antropomorfizovat skutečnost. Jde o popření předchozích dvou funkcí ve vztahu ke skutečnosti. Chaloupka a Nezkusil píší, že „provozovaná činnost je výrazem širší schopnosti tvořit a stává se tak zámkou tuto od praktických cílů emancipovanou tvořivou schopnost demonstrovat.“⁶ Dochází zde tedy k jakémusi „pohlcování“ praktických záměrů funkcí estetickou.⁷

Literaturu pro děti a mládež definují jako literaturu „která je záměrně psána s autorským vědomím, že dílo je určeno dětem a mládeži jako věkově vymezenému okruhu čtenářů.“⁸ Jako dětská literatura jsou označovány „jak texty dětem primárně určené (označované jako LPD intencionální), tak literatura, již si

³ CHALOUPKA, Otakar a Vladimír NEZKUSIL. *Vybrané kapitoly z teorie dětské literatury I.: od začátků 19. století po současnost*. Praha: Albatros, 1973, s. 38.

⁴ Tamtéž, s. 39-40.

⁵ Tamtéž, s. 40.

⁶ Tamtéž, s. 41.

⁷ Tamtéž, s. 41.

⁸ Tamtéž, s. 100.

děti tzv. přisvojili (neboli neintencionální LPD).⁹ Úloha děl, které mohou být zahrnuty mezi literaturu pro děti a mládež, je pestrá a hledání univerzálního popisu je obtížné.¹⁰ Při pohledu na díla, která mohou být zařazena do okruhu literatury pro děti a mládež, nelze nesouhlasit, jelikož mezi literaturu pro děti a mládež řadíme velké množství útvarů a žánrů od jednoduchých říkadél, přes pohádky, legendy až po literaturu pro dospívající, jako například dobrodružné romány apod.

Čeňková dělí literaturu pro děti a mládež podle souvislosti se vznikem děl na literaturu intencionální, kdy „literární díla jsou dětem a mládeži adresována tvůrci a jsou určována vnějšími atributy (podtitul, edice, nakladatelství)“¹¹ a neintencionální, která „představuje veškerou četbu dětí a mládeže, v níž se ocitají slovesné projevy [...] které si LPDM přisvojuje a které se tak podílejí na jejím neustálém kvantitativním růstu.“¹² Mezi neintencionální texty pak řadí školní četbu – čítanky a slabikáře, divadelní, časopisecké a filmové texty.

Vedle pojmu literatura pro děti a mládež také Nezkusil s Chaloupkou definují pojem dětská četba, jenž je vžitý, nicméně nepřesný.¹³ Od termínu literatura pro děti a mládež se liší tím, že dětská četba je neintencionální, jsou to tedy texty, jež nebyly psány záměrně pro děti.

Podle Segi Lukavské má literatura pro děti různé hranice, a její náplň je tedy proměnlivá.¹⁴ Ve svých názorech se staví v podstatě proti Chaloupkově konceptu dětského čtenáře, který pracuje s konceptem čtenáře zamýšleného. Lukavská naproti tomu píše, že „můžeme LPD vymezit pomocí čtenáře intendovaného jako literaturu určenou primárně dětským recipientům (přičemž definici stavíme na rozhodnutí dospělých autorit v rámci literárního pole), nebo preferovat kategorii

⁹ SEGI UKAVSKÁ, Jana. *Dětský implicitní čtenář jako klíč k literatuře pro děti?* In *Česká literatura: časopis pro literární vědu*. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2017, ročník 65, č. 1, s. 92. ISSN 00090468.

¹⁰ Tamtéž, s. 96.

¹¹ ČEŇKOVÁ, Jana. *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury: adaptace mýtů, pohádek a pověstí, autorská pohádka, poezie, próza a komiks pro děti a mládež*. Praha: Portál, 2006, s. 12. ISBN 80-7367-095-X.

¹² Tamtéž, s. 12.

¹³ CHALOUPKA, Otakar a Vladimír NEZKUSIL. *Vybrané kapitoly z teorie dětské literatury I.: od začátků 19. století po současnost*. Praha: Albatros, 1973, s. 100.

¹⁴ SEGI LUKAVSKÁ, Jana. *Dětský implicitní čtenář jako klíč k literatuře pro děti?* In *Česká literatura: časopis pro literární vědu*. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2017, ročník 65, č. 1, s. 90. ISSN 00090468.

empirického čtenáře (čimž dáváme rozhodující slovo dětem) [...]“¹⁵. Přiklání se spíše k Iserově konceptu implicitního čtenáře, kdy text předvídá čtenářovu recepci, ale textu dodává význam právě čtenář během procesu čtení a je na něm, jakým způsobem bude na text nahlížet.¹⁶

Literatura pro děti a mládež je tedy specifickou literární oblastí. Zamilované romány nejsou určeny pouze pro zamilované čtenáře, stejně tak kriminální příběhy nebo třeba příběhy z prostředí určité profese nejsou určeny pouze pro konkrétní čtenáře. Na rozdíl od titulů určitých žánrů určených pro dospělé má literatura pro děti a mládež své specifické příjemce. Literatura pro děti je zkrátka, bez ohledu na žánr, určená primárně dětským čtenářům a s tímto záměrem také vzniká.

Specifickým útvarem literatury pro děti a mládež je literatura naučná. Toman píše že: „Podstatou uměleckonaučné literatury, převážně psané pro děti mladšího školního a předškolního věku, je sdělování věcných poznatků, při němž se ve větší míře uplatňují specifické beletrizační prostředky. To znamená, že informace jsou tu dětem předávány přístupnou a podnětlivou uměleckou formou, názorným, konkrétním a působivým uměleckým obrazem, tedy prostřednictvím emocionálního a estetického zážitku.“¹⁷ Emocionální a estetická stránka tedy může umocňovat kvalitu díla a jeho poznávací a informační kvality a napomáhat recepci díla a daného tématu. Tématem recepce a tím, jak je ovlivňována estetickou funkcí díla se zabývá i Motyka: „Dávno není pochyb o tom, že již v raném dětství se začíná formovat vztah dítěte ke knize, ovšem stejně dobře víme, že dítě vyrůstající v rodinném prostředí doslova obklopeno knihami ještě nemusí mít automaticky nejlepší vztah ke knihám a umění vůbec.“¹⁸ Proces recepce knihy mladými čtenáři, jak jsme již zmínili výše, dotváří i její estetická stránka. Je-li kniha ilustrovaná,

¹⁵ SEGI LUKAVSKÁ, Jana. *Dětský implicitní čtenář jako klíč k literatuře pro děti?* In *Česká literatura: časopis pro literární vědu*. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2017, ročník 65, č. 1, s. 93. ISSN 00090468.

¹⁶ Tamtéž, s. 96-97.

¹⁷ TOMAN, Jaroslav. *Vybrané kapitoly z teorie dětské literatury*. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 1992, s. 93. ISBN 80-7040-055-2.

¹⁸ MOTYKA, Karel. *K recepci literatury pro mládež*. In *Zlatý máj: časopis o dětské literatuře*. Praha: Albatros, 1989, ročník 33, č. 10, s. 579. ISSN 0044-4871.

doplněná líbivými obrázky, usnadňuje to proces recepce knihy. Stejně tak jméno autora, jeho renomé, může mít na recepci knihy vliv.

Motyka píše, že „nelze v zamyšlení zabývajícím se některými momenty recepce literatury pro mládež nevzít v úvahu problematiku estetické a didaktické interakce, jejichž úloha v literárním vyučování nijak nepoklesla.“¹⁹ Píše tak v souvislosti se zamyšlením nad tím, zda mají či nemají žáci dobrý vztah k literární výchově a literatuře obecně, pokud je po nich v hodinách literatury vyžadováno memorování životopisných údajů a dalších dat.²⁰ Naučná literatura má didaktický potenciál a její četba může dítě přitáhnout k danému tématu.

¹⁹ MOTYKA, Karel. *K recepci literatury pro mládež*. In *Zlatý máj: časopis o dětské literatuře*. Praha: Albatros, 1989, ročník 33, č. 10, s. 580. ISSN 0044-4871.

²⁰ Tamtéž, s. 580.

II. HISTORICKÁ LITERATURA PRO DĚTI A MLÁDEŽ

„Člověk jako jediný tvor na této planetě je obdařen vědomou pamětí a jako jediný tvor má také svědomí. To jsou předpoklady pro historické vědomí, v němž se uplatňuje jak paměť a svědomí jedince, tak paměť a svědomí rodu, národa, nakonec paměť a svědomí celého lidstva.“²¹ Podle Miroslavy Genčiové se ovšem člověk s historickým vědomím nerodí, to se u něj vyvíjí pozvolna a v závislosti na životních zkušenostech a vědomostech, které nabývá a také skrze jeho literární zájmy a preference. Právě tyto faktory postupně učí dítě rozpoznávat skutečnou minulost od pohádek aj. Pokud nahlédneme do vlastní paměti, můžeme zjistit, že to, co nám poskytlo nejvíce historických poznatků a často trvalých, byla právě literární a obecně umělecká díla zachycující historii.²² Tyto informace byly ovšem mnohdy zkreslené, čtenáři byl představován spíše romantický obraz událostí a historických osobností. Nicméně nelze než vyzdvihnout výchovnou funkci historické prózy či historického románu pro děti a mládež. Podmínkou kvality díla je ovšem pochopitelně dostatečná znalost daného tématu, správné uchopení tématu a následně vhodně zvolený způsob jeho zprostředkování čtenářům.

Genčiová se zabývá otázkou nejvhodnější žánrové formy historické prózy pro malé čtenáře. Dochází k tomu, že jednou z nejoblíbenějších forem je historický dobrodružný román, který dává dětem v určité fázi vývoje první znalosti základů historického cítění. Klade také otázku, jakým způsobem předávat dětem nižšího věku historické vědomí. Podle ní tuto úlohu nejlépe zastávají národní i regionální pověsti.²³ Základní složku historické literatury vhodné pro děti a mládež tvoří právě báje a pověsti týkající se nejstarší minulosti našeho národa. Pověsti jsou vázané na konkrétní místo a většinou zpola pravdivé, dotvořené fantasknem. „Sám název pověst naznačuje, že jde o vyprávění, které vzniklo v lidu a předávalo se od generace ke generaci.“²⁴ Později se již autoři zpracovávající pověsti často opírali

²¹ GENČIOVÁ, Miroslava. *Zamyšlení k problému historismu v literatuře pro děti a mládež*. In *Zlatý máj: časopis o dětské literatuře*. Praha: Albatros, 1989, ročník 33, č. 2, s. 66. ISSN 0044-4871.

²² Tamtéž, s. 66.

²³ Tamtéž, s. 67.

²⁴ HOLEJŠOVSKÁ-GENČIOVÁ, Miroslava. *Literatura pro děti a mládež ve srovnávacím žánrovém pohledu: celost. vysokošk. učebnice pro stud. filozof. fakult.* Praha: SPN, 1984, s. 160. Učebnice pro vys. školy.

o staré prameny – kroniky a jiné literární památky. Vzniklo například dílo *Staré pověsti české*, které vytvořili Alois Jirásek a Mikoláš Aleš. „Jejich základ tvoří pověsti uchované od 12. století ve staročeských kronikách.“²⁵ Od historických pověstí už byl jen krok k rozsáhlejším historickým dílům, která začala vznikat na počátku 19. století. Nicméně velký zájem o historickou prózu, antiku a minulost obecně byl proječován již v době osvícenství.²⁶

V době, kdy neexistovala literatura psaná přímo a záměrně pro děti, zastávala tuto roli zejména lidová slovesnost. Děti se primárně dostávaly do styku s literaturou prostřednictvím říkadel, rozpočítadel, básniček a lidových písní. Tato jednoduchá lidová tvorba měla především estetickou povahu, na rozdíl od psané literatury, jež byla ovlivněna náboženstvím či školní výchovou (didaktikou), měla převážně mimoestetickou povahu a byla určena především k formativním účelům. I v takové literatuře jsme však schopni nalézt beletrizační postupy, za nimiž stojí snaha učinit dílo pro dětské čtenáře působivější.²⁷ Až do 18. století byly jedinými knihami vydávanými pro děti čítanky a slabikáře, které byly k nalezení v klášterních školách v rukopisné podobě a pro jejichž šíření vytvořil podmínky až vynález knihtisku. V době osvícenství potom vznikaly encyklopedické a poučné knihy, které vedle zásad a mravních pravidel obsahovaly i zdravotní poučky a zábavné příběhy.²⁸

2.1 Literatura pro děti a mládež v době národního obrození

„K širšímu koncipování české literatury pro děti a mládež dochází až v době národního obrození.“²⁹ V počátcích národního obrození je však slovesnost pro děti a mládež přičleňována k mravním a vychovatelským spisům, jak světským, tak církevním. Role spisovatelů zastávali většinou učitelé. Změny pozorujeme od poloviny 19. století, kdy postupně dochází k zumělečtění dětské literatury,

²⁵ HOLEJŠOVSKÁ-GENČIOVÁ, Miroslava. *Literatura pro děti a mládež ve srovnávacím žánrovém pohledu: celost. vysokošk. učebnice pro stud. filozof. fakult.* Praha: SPN, 1984, s. 160. Učebnice pro vys. školy.

²⁶ Tamtéž, s. 161.

²⁷ CHALOUPKA, Otakar a Vladimír NEZKUSIL. *Vybrané kapitoly z teorie dětské literatury I.: od začátků 19. století po současnost.* Praha: Albatros, 1973, s. 10-11.

²⁸ Tamtéž, s. 18-19.

²⁹ CHALOUPKA, Otakar a Jaroslav VORÁČEK. *Kontury české literatury pro děti a mládež: od začátku 19. století po současnost. 2., rozš. vyd.* Praha: Albatros, 1984, s. 13.

autoři tedy začínají chápat uměleckou stránku tvorby pro děti jako její základní podmínku.³⁰ Tendence zumělečtění literatury pro děti a mládež „se projevuje také v historické beletrii přechodem od sentimentálního a romantického zobrazení dějin k jejich objektivní umělecké interpretaci [...], v níž se minulost odráží jako aktuální ideová a umělecká hodnota přítomnosti.“³¹ Ke vzniku původní literární tvorby nicméně nebyly v dané době dostatečně příznivé podmínky, jelikož byla hojně překládána beletrie německých autorů.³² Množinu literatury pro děti a mládež rozšířili o svá díla například B. Němcová, K. J. Erben, F. L. Čelakovský a další. Spisovatelé mnohdy začali chápat tvorbu pro děti jako svou (vlasteneckou) povinnost. Jejich díla se postupem času stávala základní četbou dětí a mládeže.³³

Literatura pro děti a mládež se koncem 19. století pozvolna vymaňuje z mravoučného idealistického obsahu a přechází také k realistickým obrazům skutečnosti, například k obrazům venkovského života. Přístup literatury již není čistě didaktický. V naučné próze pro dospělé se objevují nové útvary jako medailón, povídka, pověst, črta aj. Nejvyspělejší součástí prózy se stává historická próza. Tu reprezentují například díla A. Jiráka či K. V. Raisa, kteří zachovávají kronikářskou formu a chronologii líčení událostí.³⁴ Tento typ prózy se ocitá „v průsečíku sentimentálního, romantického a realistického zobrazení minulosti.“³⁵ Vrcholem historické prózy jsou pověsti – místní a národní. Mnohé z těchto děl se stávají neintencionální literaturou pro děti a mládež.

2.2 Literatura pro děti a mládež ve 20. století

Na počátku 20. století vstoupil do literatury pro děti a mládež výrazněji realismus a v této době si mládež, podobně jako tomu bylo i dříve, přivlastnila některá díla, jež původně pro dětského čtenáře nebyla určena. Vycházela spíše díla zaměřená na vnitřní svět dítěte a kritiku sociálního prostředí, v němž děti

³⁰ CHALOUPEK, Otakar a Jaroslav VORÁČEK. *Kontury české literatury pro děti a mládež: od začátku 19. století po současnost*. 2., rozš. vyd. Praha: Albatros, 1984, s. 17.

³¹ Tamtéž, s. 18.

³² Tamtéž, s. 14.

³³ Tamtéž, s. 15.

³⁴ Tamtéž, s. 20-21.

³⁵ Tamtéž, s. 21.

vyrůstají.³⁶ Co se týká historické prózy, ta si udržovala popularitu u čtenářů a určitý standard, a to výběrem látek a národněvýchovným pojetím. „Byť je vliv klasické tradice historické tvorby stále silný, původní tvorba přec jen nemá již takovou uměleckou koncepci a společenskou funkci, jako měly práce vyhraněných představitelů.“³⁷ Historická próza postupně ztrácela své výlučné postavení. Od 20. let 20. století pak můžeme pozorovat kvantitativní rozmach tvorby pro děti, větší rozmanitost žánrů a tím pádem i větší okruh čtenářů. Toto období bychom mohli charakterizovat jako „dobu, v níž pokračoval proces společenského a hodnotového konstituování dětské literatury, utváření vyšších uměleckých nároků na ni i obohacování jejích společenských funkcí.“³⁸ V této době obraceli autoři pozornost spíše k próze než k poezii.

V letech okupace docházelo k určité sebereflexi literatury pro děti a mládež, jelikož v té době byla i tato literatura zasažena společenskými jevy, válečným ohrožením a obavou o existenci českého národa.³⁹ Následující meziválečné období pak lze v literatuře pro děti a mládež „vymezit jako dobu postupného ujasňování uměleckých kvalit i teoretických názorů [...]“.⁴⁰ Tento proces vymezování literatury pro děti a mládež vyvrcholil v době druhé světové války, kdy na sebe literatura opětovně vzala úkol upevnění národního sebevědomí.⁴¹

Hojně byla vydávána próza s přírodní tematikou. Některá díla tvořila přechod k literatuře s historickou či vlasteneckou tematikou a stírala hranice mezi literaturou pro dospělé a literaturou pro děti. Autoři prostřednictvím historické látky aktualizovali odkazy českých dějin, hodnoty pravdy a lidství a rozmanitost českého jazyka. Stěžejním literárním útvarem na pomezí historické prózy byly pověsti.⁴² „Intenzivní zájem o historickou literaturu vedl i k posílení kontinuity mezi knihami určenými dětem a knihami pro dospělé v četbě větších dětí

³⁶ CHALOUPEK, Otakar a Jaroslav VORÁČEK. *Kontury české literatury pro děti a mládež: od začátku 19. století po současnost*. 2., rozš. vyd. Praha: Albatros, 1984, s. 68.

³⁷ Tamtéž, s. 63.

³⁸ Tamtéž, s. 101.

³⁹ Tamtéž, s. 107.

⁴⁰ Tamtéž, s. 109.

⁴¹ Tamtéž, s. 109.

⁴² Tamtéž, s. 153.

a mládeže.⁴³ Ze strany čtenářů byl opět pozorován zájem o klasickou literaturu s historickými náměty, jež sice nebyla pro dětské čtenáře původně zamýšlena, ale ti si ji přivlastnili (např. díla Aloise Jiráska), a také vycházely příběhy převyprávěné z předloh určených pro čtenáře dospělé (*Příběhy Dona Quijota* od Jaromíra Johna, 1940).⁴⁴ Ačkoliv vycházela díla s historickou tematikou a obecně umělecko-naučná literatura pro větší čtenáře, literatura pro menší děti byla zastoupena spíše ojediněle. V próze byla v této době čtena díla autorů klasické literatury, kteří byli spojováni s duchem naší národní kultury a uvědomění (Němcová, Jirásek, Světlá, Vančura).⁴⁵

Rok 1945 se stal jakýmsi mezníkem, ať už dějinným, nebo pro nás mezníkem v literatuře. Obliba knih v prvních letech po válce nespočívala ani tak ve volbě například protifašistické tematiky, jako spíše v dodržování žánrového, stylového nebo jazykového zprostředkování, které se vžilo.⁴⁶ Po roce 1945 tvořili autoři v duchu zásad socialistické literatury, díla se navracela zpět ke své dřívější didaktické formě a celkově byla literární tvorba podřízena jistému schematismu.⁴⁷ V době formování socialistické společnosti se „projevil fakt nového celospolečenského zájmu o dětskou literaturu.“⁴⁸ Od literatury pro děti a mládež se očekávalo „její přímé působení na socializační procesy dítěte, přičemž toto přímé působení bylo chápáno převážně tak, že je na literatuře, aby vůči dítěti explicitně vyslovila některá rozhodující životní pravidla a normy.“⁴⁹ Stejně jako v literatuře pro dospělé, tak i v literatuře pro děti a mládež byly častým tématem válečné události a téma odboje proti fašismu. V historické próze směřoval vývoj po válce nejprve ke konzervativnějšímu pojetí tvorby tendujícímu až k didaktičnosti. Postupně se tato oblast začala mísit i s jinými literárními žánry. Nejvýznamnějším autorem historické literatury pro děti byl v této době

⁴³ CHALOUPKA, Otakar a Jaroslav VORÁČEK. *Kontury české literatury pro děti a mládež: od začátku 19. století po současnost*. 2., rozš. vyd. Praha: Albatros, 1984, s. 153.

⁴⁴ Tamtéž, s. 153.

⁴⁵ Tamtéž, s. 166.

⁴⁶ URBANOVÁ, Svatava. *Metamorfózy dětské literatury: přehled české literatury pro děti od roku 1945 po současnost*. V Olomouci: Votobia, 1999, s. 10. Velká řada. ISBN 80-7198-379-9.

⁴⁷ CHALOUPKA, Otakar a Jaroslav VORÁČEK. *Kontury české literatury pro děti a mládež: od začátku 19. století po současnost*. 2., rozš. vyd. Praha: Albatros, 1984, s. 362.

⁴⁸ Tamtéž, s. 367.

⁴⁹ Tamtéž, s. 391.

E. Petiška.⁵⁰ Fond tvorby se poté rozšířil o díla autorů, kteří obraceli svou pozornost k osobitému zpracování klasických námětů. Zájem čtenářů se vázal také k tématům válečné okupace a osvobození.

2.3 Situace v literatuře pro děti a mládež po roce 1989

Po historicky významném mezníku, roku 1989, tendoval žánr historické literatury ke snaze o větší míru objektivizace a neutrální náhled na zpracovávané dějinné události. Po roce 1989 dochází k filozofizaci literatury pro děti a mládež, jak to nazývá Svatava Urbanová. „Hranice mezi literaturou pro děti a pro dospělé se stává propustnější a do literatury pro mládež pronikají závažná témata i moderní sofistikovanější narační (vyprávěcí) styly.“⁵¹ V současnosti je také kladen větší důraz na grafickou stránku děl. V 90. letech začíná rozšiřovat svoje možnosti i komiks, a to jak tematicky a tvarově, tak i hodnotově. „Komiks pro děti a mládež si ponechává základní rysy populární literatury, vypráví příběh zejména obrazem [...]. Komiks je v podstatě série příběhů v obrázcích, základním rysem je stálá charakteristika jednajících hrdinů a pravidelné publikování v tisku.“⁵² Z časopisů se dostává i do knižní podoby a stává se rovněž součástí didakticky orientovaných textů.

2.4 Typy historického románu

Protože se dále budeme zabývat historicky ukotvenými narativy, pozastavme se nejprve nad jejich typologií. Podle Genčiové můžeme rozlišit několik typů historického románu, a to podle vztahu autora k dokumentům a podle toho, v jaké míře domýšlí děj. Rozlišuje tyto typy historického románu:

Kronikářské vyprávění – chronologicky vyprávěný příběh, jenž má určitý záměr, často vlastenecký či vzdělávací. **Historický životopis** – ten vesměs kopíruje zásady klasického životopisu a při jeho tvorbě jsou důležité prameny, o něž se

⁵⁰ CHALOUPKA, Otakar a Jaroslav VORÁČEK. *Kontury české literatury pro děti a mládež: od začátku 19. století po současnost*. 2., rozš. vyd. Praha: Albatros, 1984, s. 420-421.

⁵¹ URBANOVÁ, Svatava. *Sedm klíčů k otevření literatury pro děti a mládež 90. let XX. století: (reflexe české tvorby a recepce)*. V Olomouci: Votobia, 2004, s. 145. ISBN 80-7220-185-9.

⁵² ČEŇKOVÁ, J. *Vývoj literatury pro děti a mládež: a její žánrové struktury: adaptace mýtů, pohádek a pověstí, autorská pohádka, poezie, próza a komiks pro děti a mládež*. Praha: Portál, 2006, s. 150. ISBN 80-7367-095-X.

autor při psaní opírá. **Román epopěj** – autor při tvorbě uplatňuje dokonalou znalost doby, o které píše, a čtenáři ji přibližuje prostřednictvím většinou smyšlených postav. Důležitou pozici v literatuře pro mládež přisuzujeme **dobrodružnému historickému románu**, při jehož tvorbě autoři čerpají z podložených zdrojů jen ve velmi omezené míře. Současnější díla čerpají často z historických látek, jež jsou samy o sobě dobrodružné. Výčet uzavírají díla **uměleckonaučného** charakteru, která se z velké části zabývají dějinami významných událostí (technickými, archeologickými a jinými objevy) nebo historií kultury lidstva a jsou vystavěna na základě interpretace faktů.⁵³ Jednotlivé typy historického románu však nemusí být striktně odlišitelné, mohou se prolínat a v jednom díle můžeme narazit na kombinaci několika z popsaných tendencí.

Knihy, jež jsou předmětem zkoumání této práce, sice nelze klasifikovat jako romány, nicméně typologie Miroslavy Genčiové může být užitečná, pokud ji analogicky vztáhneme na jakýkoli historizující narativ. Poskytne nám základní představu o tom, jakým způsobem se může autor postavit k historické látce, kterou zpracovává, a jak ji může beletrizovat.

⁵³ HOLEJŠOVSKÁ-GENČIOVÁ, Miroslava. *Literatura pro děti a mládež ve srovnávacím žánrovém pohledu: celost. vysokošk. učebnice pro stud. filozof. fakult.* Praha: SPN, 1984, s. 176-177. Učebnice pro vys. školy.

III. TEMATIKA SMRTI V LITERATUŘE PRO DĚTI A MLÁDEŽ

Vzhledem k zaměření této bakalářské práce je nutné také zmínit téma smrti v literatuře pro děti a mládež.

Smrt je vlastně v našich životech jedinou nezvratitelnou jistotou. Dítě nechápe smrt tak jako dospělý a k zjištění její nevyhnutelnosti dochází až v průběhu života. Rodiče děti často neberou na pohřeb jejich nejbližších, snaží se je před těmito skutečnostmi, alespoň do určitého věku, chránit. Přitom ještě „do druhé poloviny 20. století bývalo běžné, že smrt, zaopatření zesnulého a veškeré smuteční rituály provázející pohřeb se uskutečňovaly v rodinném a sousedském společenství, z něhož nebyly vylučovány ani děti.“⁵⁴ Dříve se děti dostávaly do kontaktu se smrtí, dalo by se říct, běžně. To bylo dáno tím, že rodiny většinou žily pospolu jako semknutá společenství. V dnešní době bývají členové jedné rodiny roztroušeni napříč celým státem, ne-li dokonce napříč kontinenty. Schází tak často blízký a frekventovaný kontakt mezi členy rodiny.

Během svého života narážíme na smrt v nejrůznějších situacích. Také děti se se smrtí setkávají již od útlého věku. Ať už přímo či formou různých slohových útvarů – říkadel, písní, pověstí, pohádek a dalších. V pohádkách či různých folklorních látkách bývá smrt personifikována, představována dětem většinou například jako stařenka v černé kápi a s kosou v ruce – Smrtka. Zobrazování Smrtky jako stařeny souviselo pravděpodobně s tím, že v povědomí dětí a obecně všech byla zakořeněna myšlenka, že umírají spíše staří lidé. „Ve slovanském folkloru nabývala smrt podoby ženské bytosti, která je zahalena do bílého šatu (mnohdy připomínajícího rubáš), nezřídka zahalujícího i tvář. Obraz smrti – ženy má svoji logiku, neboť může-li žena jako rodička život dávat, mohla ho v lidových představách také brát.“⁵⁵

Šubrtová píše, že „důležitým faktorem při utváření dětského povědomí o smrti je intencionální umělecká literatura, která dítěti zkušenost se smrtí citlivě zprostředkuje a překlene tak vakuum vzniklé tabuizací, odsouváním myšlenek na

⁵⁴ ŠUBRTOVÁ, Milena. *Tematika smrti v české a světové próze pro děti a mládež*. Brno: Masarykova univerzita, 2007, s. 10. Spisy Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity. ISBN 978-80-210-4413-5.

⁵⁵ Tamtéž, s. 17.

smrt a vlastní smrtelnost.⁵⁶ Děti se tak mohou například identifikovat s literárními postavami, což může kompenzovat jejich vlastní nedostatek zkušeností se smrtí.⁵⁷

I přesto, jak byla smrt, a dokonce dětská smrt, častá ještě ve 20. století, intencionální literatury, která by se dotýkala tohoto citlivého tématu a přiblížila by jej samotným dětem, bylo pramálo. Tematika smrti byla tabuizována. Intencionální LPDAM ovšem prošla vývojem a v dnešní době již nalezneme poměrně dost knih pro děti věnovaných tématu smrti. Jako příklad uveďme třeba *Princeznu z třešňového království* (2001) Markéty Zinnerové, *Myši patří do nebe* (2006) Ivy Procházkové nebo třeba *Annu a Aničku* (2014) Martiny Špinkové. Nakladatelství Cesta domů se dokonce na tuto produkci specializuje.⁵⁸

Téma mistra Jana Husa nabízí spisovatelům příležitost dotknout se tématu smrti, a to dokonce smrti násilné. Lze předpokládat, že půjde o zpracování velmi specifické, osoba mistra Jana Husa jistě není typickým hrdinou, s nímž by se dítě či mladistvý čtenář snadno identifikoval a jehož skon by automaticky prožíval niterně a v osobní rovině. Očekáváme, že si autoři budou držet od tématu smrti určitý odstup a postulovat ji spíše jako nevyhnutelnost dějinnou, než fyziologickou.

⁵⁶ ŠUBRTOVÁ, Milena. *Tematika smrti v české a světové próze pro děti a mládež*. Brno: Masarykova univerzita, 2007, s. 16. Spisy Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity. ISBN 978-80-210-4413-5.

⁵⁷ Tamtéž, s. 16.

⁵⁸ Jde o malé nakladatelství spadající pod společnost provozující sociální služby vč. sítě hospiců. Svým edičním plánem se zaměřuje na zlepšení informovanosti o umírání, smrti a péči o umírající. Produkuje knihy pro dospělé, pro děti, odborníky i laiky.

IV. ANALÝZA VYBRANÝCH DĚL

4.1 Východiska a zvolené parametry

Pro analýzu jednotlivých titulů z oblasti naučné literatury pro děti a mládež byly zvoleny parametry poskytující východiska pro jejich komparaci a vyhodnocení pohledu autorů na osobnost mistra Jana Husa a jeho přínos pro společnost v kontextu kulturního, církevního i světského života. Po prvopočáteční analýze vybraných titulů, která odhalila nejčastější odchylky mezi exempláři, byly zvoleny tyto parametry. Parametry vycházejí z nakladatelských a technických údajů, interaktivních prvků a didaktických nástrojů a obsahové stránky knih.

4.1.1 Nakladatelské a technické údaje

Údaje o nakladatelství a roku vydání nám poskytují informaci o okolnostech a popř. důvodech vzniku jednotlivých titulů. Můžeme tak zjistit, zda byly všechny zvolené tituly vydány v rámci 600. výročí upálení mistra Jana Husa. Případné zařazení do edice nám napoví, zda daný titul vznikl v rámci ucelené série nebo jako samostatný produkt.

Vazba, formát, počet stran a kapitol jednotlivých exemplářů nám poskytují informace o celkové struktuře knihy. Tyto skutečnosti nejlépe demonstrují například vhodnost či nevhodnost zvolené formy pro recipienty určité věkové kategorie nebo napomáhají přehlednosti a kvalitě zpracování knihy.

4.1.2 Interaktivita a didaktické nástroje

Pokud se čtenáři chtějí dozvědět více o dané problematice, bibliografie je může odkázat na další možné materiály k dodatečnému studiu. Co se týká zvoleného východiska Vysvětlivky, ty poskytují čtenářům informace o pojmech a termínech, které nemusí nutně být součástí běžné slovní zásoby dané věkové kategorie. Vysvětlivky usnadňují čtenářům pochopení tématu bez nutnosti složitého dohledávání informací. Doplnkové aktivity zahrnuté v knize (kvízy, otázky pro zopakování nově nabytých znalostí apod.) podporují didaktickou funkci a kritické myšlení recipientů. Díky těmto cvičením je rozvíjena schopnost vyhodnocovat nově nabyté informace a pracovat s nimi. Kniha s komiksovými

prvky může být pro mladší čtenáře atraktivnější formou předání informací, která může zaujmout více než jednolitý text. Pro tyto zvolené parametry je příznakové, že jsou dynamické a interaktivní a mohou ovlivnit recepci tématu.

4.1.3 Tematicko-motivický plán

Jako obsahové parametry jsme zařadili parametry týkající se tematicko-motivického plánu, a to: religiózní charakter díla; výskyt jiných historických postav, který vypovídá o povaze díla – zdali je psáno historiograficky či biograficky; literární tvorba mistra Jana Husa, změna spřežkového pravopisu, informace o univerzitě a pochopitelně také smrt Jana Husa. Analýza a popis těchto parametrů nám poskytne informaci o tom, jak je v knihách konstruován obraz mistra Jana Husa, což následně budeme komparovat s jeho obrazem v učebnicích dějepisu pro základní školy.

4.2 HUSŮV DŮM

Klára Smolíková je českou spisovatelkou a autorkou knih určených především dětským čtenářům. Věnovala se publikaci v časopisech pro děti, psaní didaktických materiálů a výuce knihkupectví a knihovnictví. Po vydařené spolupráci na expozici *Husité* pracovala také v Husitském muzeu a paralelně dojížděla přednášet na Pedagogickou fakultu Univerzity Karlovy. Knihy Kláry Smolíkové jsou určené převážně dětským čtenářům. Jejimi prvními čtenáři byly její děti. Na svých knihách momentálně spolupracuje se svým nynějším manželem, spisovatelem Jiřím Walkerem Procházkou.⁵⁹

4.2.1 Nakladatelské a technické údaje

Kniha *Husův dům* vyšla v roce 2015 v nakladatelství Albatros v Praze a „vznikla v návaznosti na expozici v *Husově domě v Kostnici a naučnou stezku kolem Kozího Hrádku v Sezimově Ústí*“.⁶⁰ Kniha vznikla za odborné spolupráce PhDr. Blanky Zilynské, Ph.D., ze Společnosti Husova muzea v Praze a Mgr. Jakuba Smrčky, Th.D., a PhDr. Zdeňka Vybírala, Ph.D., kteří působí v Husitském muzeu v Táboře. O ilustrace se postaral autorčin partner, kreslíř a ilustrátor Jan Smolík.

Kniha není součástí konkrétní edice, ale spíše volné série knih popularizujících historii. Navazuje na předchozí publikace autorky – *Husité* (2012), *Řemesla* (2013) a *Jak se staví město* (2014), ve kterých čtenářům přibližuje nejen období husitů, ale také různé aspekty historie. Je vhodná pro čtenáře ve věku od 10 let. Tomu také odpovídá struktura knihy – volba pevné vazby knihy a také počet stran a dělení na kapitoly, které uvozují téma dané konkrétní kapitoly. Kniha má 80 stran a je rozčleněna na 18 kapitol, mezi kterými nalezneme kapitoly, které zabírají dvě strany, ale také kapitoly šestistránkové. V průměru se ale délka kapitoly pohybuje v rozmezí 3–4 stran.

⁵⁹ *Kdo je Klára Smolíková* [online]. [cit. 2019-9-20]. Dostupné z: <http://klarasmolikova.cz/kdo-je-klara-smolikova>

⁶⁰ SMOLÍKOVÁ, Klára. *Husův dům*. Ilustroval Jan SMOLÍK. Praha: Albatros, 2015, s. 4. ISBN 978-80-00-03926-8.

4.2.2 Interaktivita, didaktické nástroje a tematicko-motivický plán

Kniha není pojata čistě biograficky, nýbrž spíše historiograficky. Čtenáři se dozvědí množství informací nejen o samotném Janu Husovi, ale i o dalších významných historických postavách. V kapitole *Věrná stráž* se hlavní hrdinka Blanka s její průvodkyní husou přesunou do ne tak vzdálené minulosti, kde se setkávají s dalšími historickými postavami, např. s Bedřichem Smetanou. Jeho výskyt v knize také autorka doplnila tabulkou s nejdůležitějšími informacemi z jeho života a kariéry, psanou v jazyce přístupném mladším dětem: „*Bedřich Smetana (1824–1884) Významný český skladatel pocházel sice z české rodiny, ale až ve čtyřiceti letech se doučil češtinu tak, aby se v ní mohl plynule vyjadřovat. Do té doby dával přednost němčině. Smetana se snažil český národ povznést svými skladbami, zejména českými operami. Složil jich osm. Nejznámější, Prodanou nevěstu, uvedl poprvé v roce 1886 v Prozatímním divadle, prvním českém profesionálním divadle, kde v té době působil jako kapelník.*“⁶¹ Text v tabulce zároveň objasňuje, proč se postava Bedřicha Smetany v knize objevila a v jakém kontextu, čímž čtenáři zprostředkovává také další historické informace týkající se mistra Jana Husa a jeho života: „*V červenci 1868 se zúčastnil první pouti čtyř stovek Čechů a Slováků do Kostnice k Husovu kameni. Uvítání takového množství Čechů v Kostnici bylo prý poněkud rozpačité, ale nakonec vše proběhlo bez zádrhelů.*“⁶² Kromě toho jsou v knize obsaženy informace a medailonky Husových současníků a kolegů – Jeronýma Pražského⁶³, Křišťana z Prachatic⁶⁴, Petra z Mladoňovic⁶⁵ a dalších. Medailonky jednotlivých historických postav jsou obsaženy v tabulkách, jež jsou součástí textu, odbočkou od příběhu: „*Petr z Mladoňovic (asi 1390–1451) Ještě v době univerzitních studií se dostal do Kostnice jako písař ve službách rytíře Jana z Chlumu. Po celou dobu, kdy zde byl Jan Hus vězněn, souzen a odsouzen, mu Petr byl na blízku a následně sepsal zprávu o těchto kostnických událostech. Život Petra*

⁶¹ SMOLÍKOVÁ, Klára. *Husův dům*. Ilustroval Jan SMOLÍK. Praha: Albatros, 2015, s. 13. ISBN 978-80-00-03926-8.

⁶² Tamtéž, s. 13.

⁶³ Tamtéž, s. 24.

⁶⁴ Tamtéž, s. 36.

⁶⁵ Tamtéž, s. 39.

*z Mladoňovic byl spjat především s Karlovou univerzitou, kde se postupně stal mistrem, děkanem i rektorem. Kazatelsky působil v kostele svatého Michala. Měl blízko ke Křišťanovi z Prachatic.*⁶⁶

Didaktičnost religiózního charakteru můžeme spatřit například v kapitole *Kupecký dům*, ve které v rámci informací týkajících se přeměny kupeckého domu v místo koncilu autorka zařadila i informace týkající se základů náboženství. Přibližuje dětem základní církevní hodnostáře, kteří jsou vykresleni jednotlivě ve velmi jednoduchých medailoncích doplněných o jejich podobizny (což je důležité proto, aby si děti představily také, jak se například na jednotlivých stupních církve oblékali). Kromě obecných informací o tom, jak probíhá volba papeže, zde popisuje také další důležitou historickou událost – papežské, či spíše církevní, schizma – a tím také informuje o tom, že se Kostnický koncil, tak jak si děti často pamatují z hodin dějepisu, netýkal jen odsouzení a upálení mistra Jana Husa, ale právě a především řešení otázky papežského schizmatu. *„Více hlav víc ví, ale v případě hlav církve to neplatí. Papež by měl být jen jeden. Koncil v Kostnici byl nápadem římského krále Zikmunda, který přiměl papeže Jana XXIII., aby ho v listopadu 1414 do Kostnice svolal a trojpapežství zde ukončil.*⁶⁷

*„Setkání biskupů, kardinálů a dalších prelátů ve městě Kostnice trvalo pět let. Nakonec se podařilo zvolit nového papeže Martina V., který nahradil tři souběžně vládnoucí papeže předchozí. Dalším úkolem koncilu bylo poradit si s těmi, kdo volali pro příliš dalekosáhlé nápravě církve, zejména v Království českém. Když koncil odsoudil Jana Husa k smrti na hranici, nespokojenost s tehdejší křesťanskou církví to ještě posílilo.*⁶⁸

V knize je zmíněna Husova zásluha na změně spřežkového pravopisu. V informační tabulce, jež je součástí kapitoly *Na Kozím hrádku*, píše autorka o Husově literární činnosti a nezapomíná zmínit tuto důležitou změnu. Píše, že *„se také zamýšlel nad tím, jak usnadnit psaní tehdy rozšířených spřežek, tedy spojení více souhlásek pro vyjádření hlásky, která v latině chyběla. Používá proto*

⁶⁶ SMOLÍKOVÁ, Klára. *Husův dům*. Ilustroval Jan SMOLÍK. Praha: Albatros, 2015, s. 39. ISBN 978-80-00-03926-8.

⁶⁷ Tamtéž, s. 25.

⁶⁸ Tamtéž, s. 26.

znameníčka, tedy diakritická znaménka – háčky, čárky a tečky.⁶⁹ Také v rámci komiksu na téže straně zmiňuje jedno z Husových nejvýznamnějších česky psaných děl – *Postillu*. „A celé jsem to napsal česky. Nazval jsem to sice *Postila*, ale tomu přece každý rozumí. [...] *Post illa verba*, tedy ‚po těchto slovech‘, je výklad kněze, který následuje po čtení z bible. [...] Je to taková kuchařská kniha pro kněze.“⁷⁰

Děti se ve škole učí základní informace o akademické dráze mistra Jana Husa. Autorka tuto část jeho života pochopitelně nemohla opomenout. Zahrnula informace nejen o historii univerzity jako takové, ale přidala informace o fakultách, které mohli studenti navštěvovat, o zastoupení jednotlivých národů na univerzitě a také o akademických postech v tehdejší době. U titulů, kterých dosáhl Jan Hus, vždy doplnila informaci, kdy daného konkrétního titulu dosáhl: „*Bakalář – nejnižší titul pro studenta, který složil bakalářské zkoušky. Bakaláři nosili zvláštní kulaté čapky a mohli už mistrům pomáhat při výuce. Hus se stal bakalářem v roce 1393.*“⁷¹

V kapitole *Na mrchovišti* dává autorka dětem nahlédnout do prostředí obyčejných lidí dřívější doby. Setkáváme se zde s povoláním, které bylo dříve časté – s pohodným neboli rasem. Kapitola je koncipována opět tak, že se dívka přenesse do minulosti a s pohodným se sama setká. Autorka rovněž do kapitoly přidala tabulku s vysvětlením tohoto povolání: „*Živnost pohodného, zvaného též ras nebo drnomistr, byla neoblíbená, ale potřebná. Měl na starosti odstraňování zdechlin, odchyt toulavých a utrácení nemocných zvířat. Pohodný se mu říkalo zřejmě proto, že sbíral pohozené mršiny zvířat a zahrabával je na mrchoviště.*“⁷² V rámci toho navíc děti seznamuje s obydlím některých tehdejších pracovníků určitých druhů povolání. Informace jsou doplněny ilustracemi, aby si děti mohly lépe představit, jak například konkrétní obydlí mohlo vypadat. „*Obydlí měli často za hradbami, pohodní a kati dokonce nesměli nocovat v hostincích. Bídovna bylo obydlí biřice, ale též se toto slovo používalo pro označení těžší šatlavy pro tuláky, žebráky*

⁶⁹ SMOLÍKOVÁ, Klára. *Husův dům*. Ilustroval Jan SMOLÍK. Praha: Albatros, 2015, s. 68. ISBN 978-80-00-03926-8.

⁷⁰ Tamtéž, s. 68.

⁷¹ Tamtéž, s. 40.

⁷² Tamtéž, s. 15.

*a poddané, kteří bývali ve vězení poutáni řetězy nebo zavíráni do klády, aby se nepokoušeli uprchnout.*⁷³

I když je kniha určena pro čtenáře od 10 let, autorka se nebojí zmínit ani „dospělejší“ téma. *„Za ní se k nebi vypínala obrovská socha ženy s velikými ňadry a skoro nepozorovatelně se otáčela. [...] Socha držela v jedné pokrčené ruce postavičku s papežskou tiárou na hlavě, ve druhé jiného šaška pro změnu s císařskou korunou...“*⁷⁴ Zmiňuje zde sochu stojící na břehu Bodamského jezera, k níž opět v tabulce doplňuje informace o tom, že ji *„vytvořil v roce 1993 sochař Peter Lenk a nazval ji Imperia podle slavné italské kurtizány“*.⁷⁵ V době koncilu se do Kostnice sjížděli lidé různých povolání a autorka neopomenula zmínit v souvislosti se sochou i ženy lehkých mravů: *„Ženám, které si vydělávaly poskytováním sexuálních služeb, se říkalo různě. Nevěstky čekaly na své zákazníky v nevěstinci nebo postávaly na ulici. Kurtizány byly placené společnice bohatých mužů, kteří by správně neměli do svého života ženy, natož prodejné ženy vůbec pouštět.“*⁷⁶ Autorka tedy čtenářům poskytla malý exkurz k tématu určenému spíše pro dospělé.

Čtenáři se nedozvídají pouze informace týkající se Jana Husa a jeho současníků, autorka do příběhu zakomponovala i několik narážek na informace, jež jsou součástí jakéhosi obecného povědomí, např. o Babylonu: *„Blanko!‘ volal táta, který naštěstí většinu turistů o hlavu převyšoval. ‚Už jsem měl strach, že tě v tomhle babylonském zmatku nenajdeme.‘ ‚Proč babylonském?‘ [...] ‚Při stavbě babylonské věže se prý lidem pomotaly jazyky, takže se mezi sebou nedokázali na ničem domluvit [...]“*⁷⁷

Kniha je doplněna o množství aktivizujících cvičení uzpůsobených pro danou věkovou kategorii potenciálních recipientů. V rámci kapitol jsou zařazeny otázky, na kterých si mohou čtenáři otestovat, zda pozorně četli a zda jsou schopni odpovědět správně. Také si těmito otázkami nově nabyté informace zopakují

⁷³ SMOLÍKOVÁ, Klára. *Husův dům*. Ilustroval Jan SMOLÍK. Praha: Albatros, 2015, s. 26. ISBN 978-80-00-03926-8.

⁷⁴ Tamtéž, s. 19.

⁷⁵ Tamtéž, s. 21.

⁷⁶ Tamtéž, s. 21.

⁷⁷ Tamtéž, s. 45.

a mohou si je tak lépe zapamatovat. Někdy jsou otázky nahrazeny jinými druhy aktivizujících cvičení, například v kapitole *Na pražské univerzitě* je to úkol *Na kterého studenta zbude polámaná stolička*⁷⁸ a čtenáři mají za úkol najít správný „provázek“ k oné polámané stoličce. Kromě drobnějších ilustrací formou komiksu zařadila autorka do knihy také komiksy celostránkové, jež využívá ke zprostředkování dalších informací čtenářům. U těchto celostránkových komiksů se pak vždy vyskytuje cvičení *Najdeš v komiksu?*⁷⁹, kdy mají čtenáři za úkol najít v komiksu malé úseky z něj „vystřižené“.

Pravděpodobně vzhledem k věku potenciálních recipientů v knize naprosto absentují zdroje, z nichž autorka při tvorbě čerpala. V její další knize – tematicky orientované na Jana Husa – *H.U.S.* s podtitulem *Hus úplně světověj* je použitá literatura již bohatě ozdrojována, byť je příběh v knize psán jako výrazně beletristický, a nikoli odborný.

V kapitole pojednávající o smrti mistra Jana Husa se hlavní postava Blanka při výletu do minulosti ocitá na mrchovišti v době těsně předtím, než je na něm postavena hranice pro Jana Husa. Husa, která jí dělá průvodce, ji ovšem před jeho upálením přenesla do současnosti. Samotné upálení mistra Jana Husa je znázorněno v celostránkovém komiksu v kapitole *Na mrchovišti*, stejně jako proces, který k tomu vedl (odmítnutí odvolání, ostříhání vlasů). Poté už jen v kapitole *Popel ve vodě* autorka zmiňuje, že Husovy ostatky byly vysypány do řeky, aby si je lidé nemohli odnést a uctívat je.

⁷⁸ SMOLÍKOVÁ, Klára. *Husův dům*. Ilustroval Jan SMOLÍK. Praha: Albatros, 2015, s. 44. ISBN 978-80-00-03926-8.

⁷⁹ Tamtéž, s. 26.

4.3 H.U.S.: Hus úplně světově

Kniha *H.U.S.* s podtitulem *Hus úplně světově* od autorky Kláry Smolíkové vyšla v roce 2015 u příležitosti 600. výročí upálení mistra Jana Husa. Byla vydána v pražském nakladatelství Kalich za spolupráce s odborným poradcem Richardem Vlasákem, který doplnil na závěr knihy vysvětlivky, jež objasňují historické souvislosti, přibližují odlišné směry křesťanství a uvádějí spolehlivé původní zdroje pro současné poznání Husova života a díla, z nichž příběh vychází.⁸⁰ Knihu doplňují ilustrace Lukáše Fibricha, kreslíře a ilustrátora dětských knih, časopisů, komiksů a učebnic, který spolupracoval například s časopisem ABC, Literárními novinami či s TV Nova, nebo ilustroval množství učebnic cizích jazyků.⁸¹ Kniha *H.U.S.: Hus úplně světově* byla vybrána do katalogu *Nejlepší knihy dětem* spolu s dalšími 36 tituly pro děti a mládež vydanými v roce 2014/15, které takto ocenila Komise pro dětskou knihu SČKN a česká sekce IBBY. Za přínos k rozvoji dětského čtenářství byla oceněna Cenou učitelů a také byla nominována na cenu Zlatá stuha.⁸²

4.3.1 Nakladatelské a technické údaje

Kniha je určená čtenářům od 12 let.⁸³ Nejspíš také proto zvolila autorka již vazbu měkkou. S počtem 208 stran je nejobsáhlejší ze zkoumaných knih. Ucelený děj je rozdělen do 45 nestejně velkých kapitol, jejichž názvy předznamenávají, o čem bude kapitola pojednávat či na které místo cestuje hlavní hrdina. Kapitoly jsou dlouhé v rozmezí od dvou do šesti stran, převažují však kratší kapitoly o 3–4 stranách. Autorka tedy čtenáře s tématem konkrétních kapitol seznamuje stručně a jasně.

Vhodnost knihy pro starší čtenáře dokládá i zvolené lexikum. Autorka píše hovorovým jazykem, ve kterém se občas vyskytují výrazy nespisovné. V dialozích můžeme vysledovat vyšší míru užití obecné češtiny. „*Jakej máme čas?‘ zeptal se Petr, když vyšli z kavárny, protože stíny se nápadně prodloužily. – ‚Špatnej,*

⁸⁰ *H.U.S. (Hus úplně světově)* [online]. [cit. 2019-9-25]. Dostupné z: <https://www.ikarmel.cz/produkt/h-u-s-hus-uplne-svetovej>

⁸¹ FIBRICH, Lukáš. *Jsem ilustrátor a autor komiksů*. [online]. [cit. 2019-9-19] Dostupné z: <https://www.fibrich.cz/o-mne/>

⁸² *H.U.S.* [online]. [cit. 2019-9-25]. Dostupné z: <http://klarasmolikova.cz/kniha/h-u-s>

⁸³ Tamtéž.

*podívala se Magda na náramkové hodinky.*⁸⁴ Jak můžeme uvést na příkladu promluvy Petrova spolužáka Karla Loupáčka, jež je třídním bossem, přímá řeč postavy má také podíl na dotváření charakteristiky konkrétní postavy. „*Hele, Pražáku, to bylo dobrý,‘ přišel k němu Karel Loupáček, kterému bylo jasné, že se mu dnes ve třídě zjevil rival... ,Co to žvaníš?’ stoupl si mezi ně Loupáček. ,A co vůbec posloucháš? Nějaký ty pražský blbečky?’*“⁸⁵ Styl přímé řeči Petrovy spolužačky Magdy zase dokresluje její charakteristiku slušné dívky a poctivé žákyně. „*Zasmála se. ,No to taky. Knír a vousy asi jako kněz nenosil, ale určitě by zaplnil stadiony. Lidi by si s ním zpívali a sami by jeho písničky hráli. Milovali by ho jako českého Lennona.’* [...] *Pak pohlédla ven a vyjekla: ,Jé, už budou Nuzbely. Měj se fajn.*“⁸⁶ Z lexikálního hlediska můžeme v textu rozlišit jazykové prostředky, které jsou v textu užity. Vulgarismy, slova slangová, historismy (jež jsou vysvětleny v poznámkách) či archaismy. Klára Smolíková volila jazykové prostředky, jež jsou blízké jejím potenciálním čtenářům – mládeži – a které tito sami užívají v praxi.

4.3.2 Interaktivita, didaktické nástroje a tematicko-motivický plán

Čtenáři se při prvním kontaktu s knihou může zdát, že jde primárně o příběh Petra a jeho pouť za poznáním Jana Husa. Je to tak, Petrovo dobrodružství je hlavním tématem knihy a je mu věnováno nejvíce prostoru, nicméně didaktická funkce je zde zastoupena ve velké míře, i když není možná viditelná na první pohled. Fakta jsou sdělována nenásilnou formou prostřednictvím promluv postav v rámci jejich putování při získávání nových informací a poznávání míst spjatých s Janem Husem.

V knize můžeme vysledovat několik dějových linií. Hlavní linie sleduje protagonistu Petra Mladého, kterému je ve škole přiděleno zpracování referátu o mistru Janu Husovi. Téma jej neláká, avšak vnímá jej jako výzvu a v rámci práce na zmíněném referátu poznává osobnost Jana Husa. Pomocnou ruku při práci na referátu mu podává spolužačka Magda, kterou postava Jana Husa zajímá, ale zajímá ji i nový tajemný spolužák Petr. Ten při svém pátrání zjišťuje, jaký byl Jan

⁸⁴ SMOLÍKOVÁ, Klára. *H.U.S.: Hus úplně světovej*. Ilustroval Lukáš FIBRICH. Praha: Kalich, 2015, s. 66. ISBN 978-80-7017-218-6.

⁸⁵ Tamtéž, s. 13.

⁸⁶ Tamtéž, s. 21.

Hus, že není jen pouhou historickou postavou, o které se běžně učíme v hodinách dějepisu, ale také obyčejným člověkem s různými zájmy. Cesta v knize vede spolužáky do míst, kde mistr Jan Hus působil nebo která jsou s ním nějakým způsobem spjata. Navštíví okolí města Tábor a několikrát také Prahu.

Hlavním aktérem druhé dějové linie je Petrův otec Alois Mladý. Je nám zde představen jeho příběh, který pokračuje paralelně s dějem hlavním. Čtenáři se v průběhu knihy dozví, že Petrův otec zastával dříve pozici investigativního novináře v televizi. Po obvinění stavební firmy z nekalých praktik byl nucen své pracovní místo opustit a i s rodinou se přestěhovat. Firma se jej snaží zlikvidovat kvůli pošpinění svého jména, jelikož žurnalista nemá pro své tvrzení dostatek důkazů.

Třetí a poslední dějová linie se zaměřuje na samotného mistra Jana Husa. Seznamujeme se s jeho životní cestou od prvních krůčků, přes školní léta, kdy navštěvoval kostelní sbor, akademickou dráhou na univerzitě a později dráhou kněžskou až po jeho smrt v Kostnici.

Knih *H.U.S.: Hus úplně světověj* neobsahuje žádné doplňkové aktivity, žádná cvičení, na kterých by si čtenáři mohli např. procvičit nově nabyté znalosti. Autorka ovšem knihu doplnila o velmi obsáhlý oddíl *Vysvětlivky*, v níž čtenáři mohou nalézt značné množství doplňujících a rozšiřujících informací a zdrojů, z nichž při psaní knihy čerpala. V tomto oddíle nalezneme téměř sto padesát hesel a odkazů. Zde je vidět, že autorčiným záměrem pravděpodobně bylo, aby obsahová i vizuální stránka knihy byla koncipována podobně jako práce odborná, popř. onen referát, díky kterému se s hlavním aktérem vydáváme na cestu.

Autorka knihu pojala historiograficky, není to tedy biografické dílo, které by vypovídalo pouze o Janu Husovi a jeho životě. Linie jeho příběhu v knize je obohacena o dobu a události odehrávající se po jeho smrti a o další postavy z historie, které se inspirovaly jeho životem či tvorbou. Zmiňuje například, že se Tomáš Garrigue Masaryk Janem Husem inspiroval a odvolával se na něj: „*Náš národ Husa nenásledoval kvůli hmotnému prospěchu, ale kvůli myšlence. I my*

*chceme zase podle Husa duchovně žít.*⁸⁷ Zde autorka v rámci komiksového portrétu T. G. Masaryka seznamuje recipienty v upravené podobě s jeho výrokem týkajícím se následování odkazu a myšlenek mistra Jana Husa. Nechybí zde odkaz, který čtenáře nasměruje k *Vysvětlivkám*⁸⁸, kde si mohou přečíst Masarykův výrok tak, jak ho pronesl, i informace o tom, kde se tak stalo. Stejně tak se v knize setkáme s postavou Václava Havla, který byl dalším z těch, kteří následovali Husovy myšlenky – konkrétně ty, jež se týkaly vítězství pravdy: „*Pravda a láska musí zvítězit nad lží a nenávistí!*“⁸⁹

V rámci ilustrací, jež doplňují text, do knihy autorka vkomponovala výroky Jana Husa i jiných osobností české historie či úryvky z Husovy literární tvorby. Jako příklad úryvku z Husovy tvorby, jež byl do knihy zakomponován, můžeme uvést citaci z Husova díla *Kvodlibet*, kdy se přímo v textu knihy objevuje jen část Husovy myšlenky: „*Bude zavržen, kdo opovrhne Prahou, kdo se vysmívá Českému království, které je Praze hlavou, kdo dráždí univerzitu, jež je Praze matkou.*“⁹⁰ Zbylou část poté autorka doplnila v závěrečném oddílu *Vysvětlivky*, spolu s uvedením zdroje, z něhož čerpala. Odkazů na díla Jana Husa zde nalezneme velké množství. V tomto oddílu jsou vysvětleny také veškeré pojmy, u kterých by čtenáři nemuseli znát přesný význam, např. základní náboženské pojmy typu kacíř či blahoslavení („*Kacíř – člověk držící se učení, které církev zavrhl jako odporující křesťanské nauce, bludař.*“⁹¹), a také zde stručně informuje o známých osobnostech, které v knize zmínila, čtenáři se tak dozvědí více informací o tom, kdo to byl Jan Nepomucký nebo třeba Mahátma Gandhi – „*Mahátma Gándhí (1896–1948) – významný indický politik, filozof a státník. Svou myšlenkou nenásilného odporu, převzatou přeneseně z názorů Petra Chelčického, přispěl k míru mezi národy. Souvislost mezi myšlením Petra Chelčického a Mahátmy Gándhího objasňuje Jaroslav Boubín v knize Petr Chelčický. Myslitel a reformátor. Praha 2005, s. 168–169.*“⁹²

⁸⁷ SMOLÍKOVÁ, Klára. *H.U.S.: Hus úplně světověj*. Ilustroval Lukáš FIBRICH. Praha: Kalich, 2015, s. 39. ISBN 978-80-7017-218-6.

⁸⁸ Tamtéž, s. 189.

⁸⁹ Tamtéž, s. 60.

⁹⁰ Tamtéž, s. 77.

⁹¹ Tamtéž, s. 190.

⁹² Tamtéž, s. 191.

Didaxe religiózního charakteru prostupuje napříč celou knihou. V kapitole *Církevní opraváři* například autorka v rámci jedné kapitoly a jednoho rozhovoru mezi hlavními postavami – Petrem a Magdou – jednoduše a srozumitelně seznamuje čtenáře s historickým vývojem církve a s tím, jak se postupně vydělovaly jednotlivé větve církve tak, jak je známe dnes: *„Nejdřív je potřeba si uvědomit, že křesťanská církev nikdy nebyla jednotná, vždycky existovaly nejrůznější směry, odchylky a spory. V počátcích, kdy byli křesťané pronásledováni, používali jako hlavní symbol rybu,‘ vysvětlovala dívka a od spodního okraje papíru začala kreslit strom. U paty kmene připojila schematický obrázek ryby.“*⁹³ Kapitola je také pro lepší názornost doplněna oním obrázkem stromu, který Magda nakreslila pro Petra v průběhu rozhovoru. Co se týká didaxe religiózního charakteru, dozvedí se čtenáři také základní informace o různých náboženských vyznáních – o katolické církvi⁹⁴, evangelické církvi⁹⁵, judaismu⁹⁶ a jiných.

V rámci odvíjejícího se příběhu autorka seznamuje čtenáře s Husovým akademickým působením. Jakých titulů dosáhl – bakalář a magistr na fakultě svobodných umění, bakalář na teologické fakultě a také děkan – a také přidává informaci o tom, že studoval, protože studium a kněžský stav mu byly schopny zajistit dobré místo ve společnosti. Kromě toho samozřejmě neopomíná informovat o rozdělení univerzity na čtyři fakulty a také na čtyři národy, podle místa, odkud studenti na univerzitu přicházeli.

Čtenáři se díky příběhu projdou Prahou a dozvedí se nové zajímavé informace například o tom, jak se měnila její podoba – *„Dříve byly ulice níž, proto teď sestupujeme jakoby do sklepa, ale sklep to není. [...] Vltava byla mělká a měla široké koryto, ze kterého se voda ráda, zvláště na jaře při tání sněhu, pravidelně rozlévala. Protipovodňové zábrany, které by udržely Vltavu v korytě, nikdo ve středověku postavit nedokázal, tak jednoduše zvedli celé město navážkami o několik metrů výše.“*⁹⁷ a také o památkách spjatých s Janem Husem – kostele sv.

⁹³ SMOLÍKOVÁ, Klára. *H.U.S.: Hus úplně světověj*. Ilustroval Lukáš FIBRICH. Praha: Kalich, 2015, s. 87. ISBN 978-80-7017-218-6.

⁹⁴ Tamtéž, s. 52/ s. 190.

⁹⁵ Tamtéž, s. 85 / s. 193.

⁹⁶ Tamtéž, s. 158 / s.200.

⁹⁷ Tamtéž, s. 163-164.

Michala⁹⁸, kostele sv. Havla⁹⁹ či Betlémské kapli¹⁰⁰. V příběhu jsou také zmíněny obecné informace, které by měly být v povědomí každého z recipientů např. o tom, že v době středověku „*příjmení v dnešním slova smyslu neexistovala,*“ *doplnil Jaromír usměvavou dívkou. „Ale se vznikem měst bylo potřeba odlišit více lidí se stejným křestním jménem. Takže se k němu přidávalo přízvisko [...] častý byl název živnosti jako Kovář nebo Pekař anebo místo původu.“*¹⁰¹

V rámci snahy přiblížit historii dané věkové kategorii recipientů autorka doslova oživuje některé z historických postav. Konkrétně světce, patrony českých zemí – sv. Anežku Českou, sv. Ludmilu, sv. Prokopa a sv. Vojtěcha, jež jsou součástí sousoší na Václavském náměstí. Hlavní hrdina Petr s oživými sochami světců zapřede hovor, když čeká na náměstí na spolužačku Magdu při návštěvě Prahy. S ohledem na potenciální příjemce díla zakomponovala autorka do popisu této události také focení tzv. selfie fotky (fotografie pořízená zaměřením kamery na sebe¹⁰²), což je v dnešní době poměrně rozšířený fenomén. „*Svatá Ludmila pohlédla na Petra a oba se zasmáli stejné věci. Korejská turistka měla foťák na tyči, aby sama sebe mohla zvěčnit ve vzdálenosti delší, než je délka paže, točila se na patě a špulila pusou. „To je síla, co?“ kuckal Petr do rukávu, aby nezpůsobil mezinárodní ostudu. „Jeden si říká, že už ho nic nepřekvapí,“ zakrývala si Ludmila způsobně ústa, „a nyní tohle.“*“¹⁰³

Autorka v knize nezmiňuje Husovu zásluhu na změně pravopisu, zmiňuje ovšem, dokonce opakovaně, mýtus o vzhledu Jana Husa. „*Takže nejenže neměl dlouhé vlasy a vousy, ale ještě byl tlustý?*“ *Poslední Petrovy romantické představy o buřičském kazateli braly zaslavé. „A zřejmě i malý,“ smál se Alois.“*¹⁰⁴

⁹⁸ SMOLÍKOVÁ, Klára. *H.U.S.: Hus úplně světověj*. Ilustroval Lukáš FIBRICH. Praha: Kalich, 2015, s. 141. ISBN 978-80-7017-218-6.

⁹⁹ Tamtéž, s. 154.

¹⁰⁰ Tamtéž, s. 132.

¹⁰¹ Tamtéž, s. 55.

¹⁰² *Selfie (n.)* „*photograph taken by pointing the camera at oneself*“ viz *Selfie (n.)*. Online etymology dictionary [online]. [cit. 2019-9-15]. Dostupné z: <https://www.etymonline.com/search?q=selfie>

¹⁰³ SMOLÍKOVÁ, Klára. *H.U.S.: Hus úplně světověj*. Ilustroval Lukáš FIBRICH. Praha: Kalich, 2015, s. 7. ISBN 978-80-7017-218-6.

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 110.

V kapitole *Křišťanův stín* navštíví hlavní hrdinové kostel sv. Michala, v jehož kryptě se nachází množství kostí akademiků z univerzity. Což je přivede k tématu ostatků mistra Jana Husa. Autorka čtenáře informuje pouze o tom, že „*popel rozprášili do Rýna, aby jeho ostatky nemohl nikdo uctívat [...]*“¹⁰⁵ A také, že svědectví o mistrově upálení sepsal Petr z Mladoňovic. Husovu smrt dále nerozvádí, pouze odkazuje k Vysvětlivkám, kde se čtenáři mohou dozvědět bibliografické údaje Petrovy zprávy o Husově odsouzení a upálení.

¹⁰⁵ SMOLÍKOVÁ, Klára. *H.U.S.: Hus úplně světověj*. Ilustroval Lukáš FIBRICH. Praha: Kalich, 2015, s. 142. ISBN 978-80-7017-218-6.

4.4 JAN HUS OČIMA KREJČÍHO ONDŘEJE A PANNY ANEŽKY

Tomáš Němeček pracoval jako reportér, šéfredaktor, právník. Věnuje se také novinářské činnosti a je politicky aktivní, konkrétně v zastupitelstvu za Prahu 8, do kterého byl opětovně zvolen. Jeho práce byla oceněna několika spisovatelskými cenami. Zmíňme alespoň Cenu F. Peroutky za novinářskou činnost v týdeníku Respekt, Novinářskou cenu v kategorii „rozhovor roku“ či Cenu Karla Havlíčka Borovského.¹⁰⁶

4.4.1 Nakladatelské a technické údaje

Kniha *Jan Hus očima krejčího Ondřeje a panny Anežky* autora Tomáše Němečka byla vydána v roce 2015 v nakladatelství Mladá fronta jako 1. kniha v sérii Velikáni do kapsy, v níž dále vyšly knihy *Karel IV. očima opata Neplacha a rytíře Smila* (2016), *Tomáš Garrigue Masaryk očima slečny Alice a mistra Viktora* (2017), *Božena Němcová očima kluka, který nechtěl číst* (2017) a *Marie Terezie očima Marie Antoinetty a generála Laudona* (2018). Autor, jak uvádí přímo v předmluvě knihy¹⁰⁷, čerpal při psaní knihy z odborných prací českých historiků – profesora Františka Šmahela a doktora Martina Nodla. Ilustrace knihy jsou dílem výtvarníka a autora komiksů Tomáše Chluda, který spolupracuje například s časopisem *Mateřídouška* či *Sluníčko* a působí také jako filmový výtvarník.

Kniha *Jan Hus očima krejčího Ondřeje a panny Anežky* je určena čtenářům ve věku od 10 let. Autor se zřetelně inspiroval edicí *Drazí zesnulí*, což se promítá do celkového pojetí knihy, mj. i volbou měkké vazby. Celkový počet 152 stran je rozdělen do 19 kapitol. Každá z kapitol zabírá v průměru od čtyř do sedmi stran. Mezi nimi vyčnívá kapitola *Jeho rozmazená jasnost mátoha*, která má stran dvanáct.

¹⁰⁶ Tomáš Němeček [online]. In *Wikipedie: otevřená encyklopedie* [online]. Poslední revize 4.8.2019. [cit. 2019-9-16]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Tomáš_Němeček
Pozn.: Informace byly citovány z tohoto internetového zdroje po ověření ze strany autora díla a doplněny informacemi z osobní korespondence. viz NĚMEČEK, Tomáš. *Re: Žádost o poskytnutí informací* [online]. 11. 9. 2019 20:17, [cit. 2019-9-16]. Osobní komunikace.

¹⁰⁷ NĚMEČEK, Tomáš. *Jan Hus očima krejčího Ondřeje a panny Anežky*. Ilustroval Tomáš CHLUD. Praha: Mladá fronta, 2015, s. 8. Velikáni do kapsy. ISBN 978-80-204-3862-1.

4.4.2 Interaktivita, didaktické nástroje a tematicko-motivický plán

V úvodu autor zmiňuje, že Jan Hus „*vůbec nebyl hubený s plnovousem, jak se obvykle maluje.*“¹⁰⁸ Hned v další kapitole *Husinec, nebo husinec?* rozvádí předešlou informaci o vzezření Jana Husa, především o jeho tloušťce: „*Jakmile se v Praze stal univerzitním učitelem a kazatelem se slušným platem, chodíval docela rád na hostiny. Sám o tom píše, že ,hus je v cnostech od Béle oškubaná, neb jest se často na těch hodech přílišně krmila a chudých robotu žrala.*“¹⁰⁹ Je zde použita údajná citace Jana Husa, u které ale nenalezneme odkaz na zdroj, ze kterého autor čerpal. Dále Němeček připojil krátkou vysvětlivku: „*Hus je staročesky husa, Béla je Satan (zkomolenina jména bůžka Baala). Chce říct, že na to, co tehdy snědl, museli nějací chudáci dlouho robotovat.*“¹¹⁰ U ní lze s obtížemi posoudit, jestli recipienti pochopí, co jim chtěl autor sdělit. Některé pojmy či cizí slova autor vysvětluje přímo v textu: „*Na univerzitě se vždycky začátkem roku konala velká oslava učenosti. Mistři měli ukázat co umějí. Dostali otázku – někdy záluďnou, někdy jednoduchou, někdy žertovnou – a vymysleli argumenty pro i proti. Mohli se důmyslně přít, jak chtěli, proto se tomuto ,turnaji‘ říkalo kvodlibet (latinsky quod libet znamená ,jak libo‘).*“¹¹¹

Autor knihu pojal spíše historiograficky. Její součástí jsou také jiné známé historické osobnosti, například když autor píše o Husovu dětství a jeho rodičích, nalezneme zde badatele z dob dřívějších, podle ilustrace Jana Palackého, který komentuje tento oddíl, a dále badatele z dnešní doby. Autor však vynechal informace o tom, kdo jsou tito badatelé, a jediné, co je připojeno, je právě jejich podobizna ve formě komiksové ilustrace.¹¹² Z připojené ilustrace lze vytušit, že jde o českého historika, profesora Františka Šmahela, který se v rámci své vědecké

¹⁰⁸ NĚMEČEK, Tomáš. *Jan Hus očima krejčího Ondřeje a panny Anežky*. Ilustroval Tomáš CHLUD. Praha: Mladá fronta, 2015, s. 12. Velikáni do kapsy. ISBN 978-80-204-3862-1.

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 21.

¹¹⁰ Tamtéž, s. 16.

¹¹¹ Tamtéž, s. 80.

¹¹² Tamtéž, s. 19-20.

činnosti zaměřuje na zkoumání pozdního středověku a období husitů¹¹³ a jehož pomoc při tvorbě knihy zmiňuje autor v předmluvě. Dále se můžeme dočíst o Husových současnicích – několikanásobném rektorovi pražské univerzity Křišťanovi z Prachatic¹¹⁴, kazateli Janovi Milíči z Kroměříže¹¹⁵, pražském arcibiskupovi Janovi z Jenštejna¹¹⁶ a dalších.

V knize je znát její religiózní charakter, vyprávění je zaměřeno na vývoj událostí a změny na poli církve a jejích zástupců v reakci na odehrávající se události světské a politické. Autor zmiňuje některé z Viklefových myšlenek a dále například zajímavost týkající se povolání faráře, a to informaci o finančním výnosu z práce v tomto odvětví: „*V jednom tehdejší zázpisu z jihočeského Chýnova se uvádí, co přinášel roční výnos 14 kop grošů: tamní farář měl pět krav a jalovičku, 27 ovcí, jednu kozu 3 prasata a 6 selat, 2 okované vozy, 60 džberů žita, 120 džberů ovsa nebo 48 džberů ječmene.*“¹¹⁷ V závěru je kniha doplněna o nepřilíš obsáhlý Slovníček církevních pojmů¹¹⁸, který vysvětluje některé z termínů uvedených v knize. Např. u textu: „*Všechny čtyři byly obdivovatelky Jana Husa. Patřily mezi takzvané bekyně, tedy panny a vdovy, které žily ve zbožném společenství, ale neskládaly řeholní sliby.*“¹¹⁹ je čtenář odkázán ke Slovníčku církevních pojmů¹²⁰, kde se dozví další informace v tomto rozsahu: „*řeholník, řeholnice – osoba, která se zavázala k celoživotní službě Bohu a lidem a žije ve společenství lidí řídících se stejnými pravidly; při vstupu do řádu skládají sliby chudoby, čistoty a poslušnosti*“¹²¹. Nicméně i zde je možno nalézt nedostatky. Ve slovníčku autor vysvětluje jen některé pojmy (např. řeholník, kardinál či prelát), jiné ovšem přehlídí, nevrací se k nim a nikde je čtenáři nevysvětluje. V kapitole *Husinec, nebo Husinec?* píše o nesrovnalostech při určování Husova místa narození, o tom,

¹¹³ Prof. PhDr. František Šmahel, DrSc., dr. h. c. mult. [online]. [cit. 2019-10-5]. Dostupné z: <https://www.avcr.cz/cs/o-nas/struktura/vedecka-rada-av-cr/seznam-clenu-vedecke-rady-av-cr/prof.-phdr.-frantisek-smahel-drsc.-dr.-h.-c.-mult./>

¹¹⁴ NĚMEČEK, Tomáš. *Jan Hus očima krejčího Ondřeje a panny Anežky*. Ilustroval Tomáš CHLUD. Praha: Mladá fronta, 2015, s. 21. Velikáni do kapsy. ISBN 978-80-204-3862-1.

¹¹⁵ Tamtéž, s. 29-30.

¹¹⁶ Tamtéž, s. 30-31.

¹¹⁷ Tamtéž, s. 28.

¹¹⁸ Tamtéž, s. 21.

¹¹⁹ Tamtéž, s. 14.

¹²⁰ Tamtéž, s. 150.

¹²¹ Tamtéž, s. 150.

že možná místa jsou dvě. Uvádí, že „v zápise o Husově svěcení na kněze v dubnu 1400 totiž stojí, že „*Johannes Michalis de Hussinecz' neboli Jan Michalův z Husince patří do arcijáhenství boleslavského, tedy do oblasti u Prahy, nikoli do jižních Čech.*“¹²² Pojem arcijáhenství však dále nerozvádí a v knize se tedy čtenáři nedopátrají přesného významu tohoto pojmu.

Čtenáři jsou v knize seznámeni s různými místy, kde Hus pobýval po svém odchodu z Prahy (Kozí Hrádek, hrad Krakovec u Rakovníka¹²³), nebo s tím, že byl nějakou dobu hostem majitele hradu kdesi u Kadaně.¹²⁴

Němeček nevynechává informace o Husově akademické dráze a v knize píše o společném soužití mistrů a žáků – „*mistři bydleli spolu s žáky, učili je, společně jedli, svorně se modlili a svobodně se přeli*“¹²⁵ –, kterých byl na univerzitě ve své době opravdu hojný počet. Čtenáři se v knize dočtou o tom, jak byla univerzita rozdělena – do čtyř skupin podle národů, a také jaké fakulty mohli studenti navštěvovat, nebo informaci, že „*do zkouškových komisí vysílal každý národ své zástupce zvlášt'*“¹²⁶. Taktéž v knize zmiňuje změnu pravopisu, o kterou se Jan Hus zasadil „*[...] možná nevíte, že změnil český pravopis. Díky němu máme háčky a čárky, takže třeba místo ,cz' píšeme ,č'. [...] Jen svým novým značkám neříkal ,nabodenička' – i když se to tak o něm dodnes učí žáci ve škole –, ale ,znameníčka svrchu.*“¹²⁷ V návaznosti na tuto informaci zmiňuje také jedno z Husových děl – konkrétně *Orthografia Bohemica*, u kterého uvádí že „*není stoprocentně jisté, že anonymní spis v latině, nazvaný Orthographia Bohemica čili O českém pravopise napsal on. Ale nejspíš ano.*“¹²⁸ Kromě tohoto Husova spisu zmiňuje autor v knize

¹²² NĚMEČEK, Tomáš. *Jan Hus očima krejčího Ondřeje a panny Anežky*. Ilustroval Tomáš CHLUD. Praha: Mladá fronta, 2015, s. 18. Velikáni do kapsy. ISBN 978-80-204-3862-1.

¹²³ Tamtéž, s. 122.

¹²⁴ Tamtéž, s. 121.

¹²⁵ Tamtéž, s. 24.

¹²⁶ Tamtéž, s. 21.

¹²⁷ Tamtéž, s. 12.

¹²⁸ Tamtéž, s. 12.

také např. spis *De ecclesia (O církvi, 1413)*¹²⁹ či *Výklad Desatera a Otčenáše*¹³⁰ (*Výklad Viery, Desatera a Páteře; 1412*)¹³¹.

Na závěr knihu obohatil oddílem *Pro ty, kteří chtějí vědět víc*¹³², ve kterém uvádí vybrané tituly, jež zpracovávají témata vyskytující se v knize – jak mistra Jana Husa a husity, tak třeba císaře Zikmunda či krále Václava IV. Z nich také autor pravděpodobně čerpal. V závěru knihy se také mohou čtenáři otestovat z nově nabytých znalostí ve vědomostním kvízu¹³³.

V kapitole *Kostnický koncil* uvádí autor výčet osob, které se sjely, aby projednávaly otázku církevního schizmatu. Také připojuje část textu závěti, kterou Hus sepsal před odjezdem do Kostnice a přichystal ji zapečetěnou pro svého žáka mistra Martina z Volyně – „*Šedou sukni kdyby sis chtěl nechati pro sebe na památku; ale Ty máš, tuším, v ošklivosti šedou barvu; dej ji tedy, komu se Ti uzdá nejlépe.*“¹³⁴ Autor napsal výňatek z textu knižní formou, nicméně necituje jej tak, jak jej Jan Hus napsal. Je zde obtížné určit, zda úryvek upravil podle svého, či zda čerpal z některé z novějších verzí Husových *Listů z vyhnanství*. Seznamuje čtenáře s průběhem koncilu v Kostnici, s uvězněním Jana Husa i s tím, jak koncil postupně dospěl k odsouzení Husa, kterého nakonec „*odsoudili ke zbavení kněžství [...] a předali světské moci k potrestání. [...] Připoutali ho tváří k západu slunce, neboť k východu kacíř hledět nesmí, a obložili dřevem až po hlavu. Ještě bylo slyšet, jak zpívá kajícnou píseň.*“¹³⁵ O tom se již dozvídáme v kapitole *Dnes vesele chci zemřít*¹³⁶. Pak autor zmiňuje pouze poslední možnost odvolání kacířských bludů a to, že Husův popel spálili ještě jednou. Samotné upálení mistra Jana Husa je obsaženo v ilustracích na konci této kapitoly.

¹²⁹ LEHÁR, Jan. *Česká literatura od počátku k dnešku*. Praha: Lidové noviny, 1998, s. 90. Česká historie, sv. 4. ISBN 978-80-710-6308-7.

¹³⁰ NĚMEČEK, Tomáš. *Jan Hus očima krejčího Ondřeje a panny Anežky*. Ilustroval Tomáš CHLUD. Praha: Mladá fronta, 2015, s. 123. Velikáni do kapsy. ISBN 978-80-204-3862-1.

¹³¹ MACHALA, Lubomír, Josef GALÍK, Erik GILK, et al. *Panorama české literatury*. Praha: Knižní klub, 2015, s. 49. Universum. ISBN 978-80-242-4818-9.

¹³² NĚMEČEK, Tomáš. *Jan Hus očima krejčího Ondřeje a panny Anežky*. Ilustroval Tomáš CHLUD. Praha: Mladá fronta, 2015, s. 150. Velikáni do kapsy. ISBN 978-80-204-3862-1.

¹³³ Tamtéž, s. 151.

¹³⁴ Tamtéž, s. 125.

¹³⁵ Tamtéž, s. 140.

¹³⁶ Tamtéž, s. 136-141.

4.5 HUS A CHELČICKÝ: Příběh jejich doby

Renáta Fučíková je českou spisovatelkou, ale především ilustrátorkou knih. V začátcích se věnovala především ilustraci, později se začala věnovat i tvorbě autorské.¹³⁷ Mezi její rané ilustrátorské počiny patří *Pohádky* Oscara Wilda či *Pohádky bratří Grimmů*, za něž získala ocenění Zlatá stuha. Ilustrovala také například český překlad série knih od C. S. Lewise – *Letopisy Narnie*. Její výtvarné a literární počiny získaly již mnoho ocenění. Úspěch slavila její autorská kniha *Vyprávění ze Starého zákona* vydaná v roce 1996, za niž dostala ocenění Zlatá stuha, IBBY Honour List a Ocenění na Biennial of Children Religious Illustration in Teheran. V její autorské tvorbě nalezneme množství knih s historickou tematikou (*Vyprávění z Nového zákona, 1997; Karel IV. – Ilustrovaný život a doba, 2016*).¹³⁸ Nezastupitelné místo má edice knih věnovaných významným historickým postavám naší země – Největší Češi, na které spolupracovala s Alenou Ježkovou.

4.5.1 Nakladatelské a technické údaje

Knihu *Hus a Chelčický* s podtitulem *Příběh jejich doby* autorky Renáty Fučíkové vydalo v roce 2014 nakladatelství Práh v Praze za odborné spolupráce Václavy Kofránkové a Zdeňka Vybírala. Kniha vyšla za finanční podpory Ministerstva kultury České republiky a ve spolupráci s Husitským muzeem v Táboře¹³⁹. Renátu Fučíkovou inspiroval k napsání také její dědeček, bývalý ředitel Husitského muzea v Táboře¹⁴⁰. Podle ní byl právě on tím, který jí vložil do vínku lásku k historii.¹⁴¹ Kniha byla oceněna cenou grafického sdružení Hollar.¹⁴² Je také součástí edice Největší Češi, jež je sérií populárně vzdělávacích dětských knih, které se svým tématem zaměřují na konkrétní historické postavy českých dějin.

¹³⁷ Renáta Fučíková. [online]. [cit. 2019-9-20]. Dostupné z: <https://www.meander.cz/renata-fucikova/>

¹³⁸ *Bibliografie* [online]. [cit. 2019-9-20]. Dostupné z: <http://www.renatafucikova.cz/bibliografie>

¹³⁹ FUČÍKOVÁ, Renáta. *Hus a Chelčický: příběh jejich doby*. Praha: Práh, 2014, s. 2. ISBN 978-80-7252-506-5.

¹⁴⁰ PANTAZOPOULOU DRAHOŇOVSKÁ, Lucie: *Ve vile s Kafkou, Husem nebo Mojžíšem. Ilustrátorka Fučíková vystavuje v Praze*. [online]. 2. 6. 2019 10:00; [cit. 2019-9-20]. Dostupné z: <https://magazin.aktualne.cz/kultura/umeni/renata-fucikova-villa-pelle-recenze/r~ba623196847911e98aa4ac1f6b220ee8/>

¹⁴¹ FUČÍKOVÁ, Renáta. *Re: Prosba o informace ke knize Hus a Chelčický* [online]. 19. 9. 2019 15:58; [cit. 2019-9-24]. Osobní komunikace.

¹⁴² *Bibliografie* [online]. [cit. 2019-9-20]. Dostupné z: <http://www.renatafucikova.cz/bibliografie>

V této edici vyšla také kniha *Karel IV.* (2005), na které spolupracovala se spisovatelkou Alenou Ježkovou a která také získala ocenění Zlatá stuha¹⁴³, a dále její autorské počiny *Tomáš Garrigue Masaryk* (2006), *Jan Amos Komenský* (2008), *Antonín Dvořák* (2012) a *Ludmila, Václav a Boleslav: Přemyslovci očima mnicha Kristiána* (2013).

Kniha je vázána v pevné vazbě. Není klasického obdélníkového A4 či A5 formátu, nýbrž na první pohled téměř čtvercového o rozměrech 19,5 × 23,5 cm. Na 104 bohatě ilustrovaných stranách nalezneme rozdělení příběhu do 33 kapitol, které člení děj podle času a místa. Každá z kapitol se soustředí na určité místo v určité době, místo, kde pobýval mistr Jan Hus, nebo na kterém se děly zásadní historické události. Jednotlivé dějinné události jsou řazeny chronologicky za sebou v kapitolách o délce 2–6 stran, nejpočetněji jsou však zastoupeny kapitoly opravdu krátké a stručné – tedy o dvou stranách.

4.5.2 Interaktivita, didaktické nástroje a tematicko-motivický plán

Kniha *Hus a Chelčický* je dílo historiografické. Autorka nepíše pouze o Janu Husovi a jeho životě, nýbrž popisuje historii Českých zemí ve 14. století, tedy za doby vlády Karla IV. a poté nástupu Václava IV. až po Jiřího z Poděbrad. Na rozdíl od ostatních autorů, jejichž knihy jsou součástí této práce, autorka nezjednodušuje a neusiluje o odlehčenou formu vyprávění. Ke zpracování tématu využívá spolupráce s odbornými poradci a také poznatky z vlastního studia konkrétní látky. Děj je rozdělen do dvou rovin – v první rovině se dočteme o Janu Husovi a historii Českých zemí, rovinu druhou pak věnovala autorka zemanovi Petru Chelčickému. Silnou stránkou knih Renáty Fučíkové jsou bezpochyby ilustrace, kterými dotváří příběh a kterými dokáže také leccos vypovědět. Ilustrace jsou tedy nedílnou součástí i knihy *Hus a Chelčický*. Záměrem autorky totiž není prostá didaxe – výčet a popis historických reálií; snaží se čtenáři přiblížit tehdejší dobu, lidi a jejich myšlení. Využívá mj. nepřehlédnutelné barevné symboliky. V ilustracích zpočátku převládá modrá barva, která značí víru, čistotu a klid, nicméně v průběhu knihy v ilustracích přibývá červené – to se stupňujícími se problémy a nevráživostí.

¹⁴³ *Bibliografie* [online]. [cit. 2019-9-20]. Dostupné z: <http://www.renatafucikova.cz/bibliografie>

Na stranách věnovaných Petru Chelčickému pak vidíme zemité hnědé barvy, což koresponduje s jeho postojem pacifisty, hledáním sebe samého a spíše nestranným pozorováním dějinných událostí.

Kromě barevné symboliky mohou pozorní čtenáři zpozorovat v knize také symboliku religiózního charakteru – vlaštovky s křídly roztaženými tak, že vypadají jako kříž. Letí vzhůru a často mají modrou barvu. Naproti tomu zde nalezneme i vlaštovky, jež letí, nebo přesněji visí hlavou dolů. Tento kontrast autorka přímo doplňuje v úvodu knihy názornou ilustrací a citátem z evangelia sv. Matouše: *„Pak přijde Ježíš ve své slávě a posadí se na trůn a budou před ním shromážděny všechny národy. I oddělí jedny od druhých a řekne těm po pravici: ‚Pojďte, vy požehnaní, a ujměte se království, které je vám připraveno od založení světa.‘ Potom řekne těm po levici: ‚Jděte ode mne, vy prokletí, do věčného ohně!‘“*¹⁴⁴ Modré vlaštovky mohou čtenáři spatřit napříč celou knihou.

Kromě mistra Jana Husa a zemana Petra Chelčického zmiňuje autorka v rámci vyprávění také další postavy z naší historie. Kromě tehdejších panovníků to jsou například Husovi odpůrci arcibiskup Zbyněk Zajíc z Házmburka¹⁴⁵ a mistr Štěpán z Pálče¹⁴⁶, Husův přítel a zastánce Jakoubek ze Stříbra¹⁴⁷ či osobnosti husitské z doby po jeho smrti – kazatel Jan Želivský¹⁴⁸ či nejslavnější husitský vojevůdce Jan Žižka z Trocnova¹⁴⁹.

Fučíková protkala knihu citacemi z Bible, konkrétně z evangelií. Vysvětlivkami a citacemi dokresluje příběh a skutky mistra Jana Husa. Při popisu pronikání myšlenek o svátosti oltářní anglického myslitele a teologa Jana Viklefa doplňuje například obecné informace o tom, co to je svátost oltářní: *„Přijímání svátosti oltářní je součástí bohoslužby, má křesťanům připomínat Poslední večeři Ježíše Krista. Ve starších obdobích chodili křesťané k přijímání většinou jen jednou ročně, o Velikonocích. Uprostřed mše kněz obřadně proměnil – posvětil – pohár*

¹⁴⁴ FUČÍKOVÁ, Renáta. *Hus a Chelčický: příběh jejich doby*. Praha: Práh, 2014, s. 5. ISBN 978-80-7252-506-5.

¹⁴⁵ Tamtéž, s. 24.

¹⁴⁶ Tamtéž, s. 40.

¹⁴⁷ Tamtéž, s. 50.

¹⁴⁸ Tamtéž, s. 52.

¹⁴⁹ Tamtéž, s. 56.

vína a oplatky nekvašeného pšeničného chleba v Kristovu krev a tělo. Pak jako první spolkl úlomek oplatky a napil se z poháru, věřícím potom podal do úst část oplatky zvané hostie.¹⁵⁰ A následně text doplňuje o citát z Bible, který se tohoto tématu týká: „Když jedli, vzal Ježíš chléb, požehnal, lámal a dával učedníkům se slovy: Vezměte a jezte, toto je mé tělo. Pak vzal kalich, vzdal díky a podal jim ho se slovy: Pijte z něho všichni. Neboť toto je má krev, který zpečetuje smlouvu a prolévá se za mnohé na odpuštění hříchů.“¹⁵¹ Vysvětlení pojmů tedy autorka podává přímo v rámci celoplošně ilustrovaných dvoustran a neodkazuje zde na žádný slovníček ani vysvětlivky. To je z praktického hlediska dobrou volbou, jelikož plynulé čtení příběhu není narušováno dohledáváním informací například v zadní části knihy, kam by autorka případný slovník pojmů pravděpodobně umístila.

Autorka také informuje o Husově literární tvorbě – knihách o svatokupectví a základech víry, z nichž zmiňuje např. teologický spis *De ecclesia*¹⁵² (*O církvi*, 1413)¹⁵³, a také Husovu zásluhu na zjednodušení spřežkového pravopisu: „Své spisy psal česky, aby jim rozuměli opravdu všichni. Proto zjednodušil zápisy měkkých hlásek, na které latinské písmo nepamatovalo. Namísto spřežek cz a sz začal nad litery č, s a ž psát tečku a říkal jí znameníčko.“¹⁵⁴

O Husově akademické dráze se autorka v knize nerozepisuje nijak široce. V rámci plynutí příběhu zmiňuje spíše útržkovitě Husův postup v rámci akademické obce. „Nakonec se zapsal na univerzitu. Na fakultě svobodných umění patřil sice k průměrným studentům, ale po třech letech dosáhl prvního stupně vzdělání – hodnosti bakaláře.“¹⁵⁵ Autorka tuto skutečnost více nerozvádí, pouze dále zmiňuje, že se Hus poté rozhodl ubírat směrem duchovním a vydat se na kněžskou dráhu. Podrobněji je však popsáno, jaké konkrétní národnosti byli studenti čtyř národů, na které byla univerzita rozdělena – „český národ se skládal

¹⁵⁰ FUČÍKOVÁ, Renáta. *Hus a Chelčický: příběh jejich doby*. Praha: Práh, 2014, s. 18. ISBN 978-80-7252-506-5.

¹⁵¹ Tamtéž, s. 18.

¹⁵² Tamtéž, s. 37.

¹⁵³ LEHÁR, Jan. *Česká literatura od počátku k dnešku*. Praha: Lidové noviny, 1998, s. 90. Česká historie, sv. 4. ISBN 978-80-710-6308-7.

¹⁵⁴ FUČÍKOVÁ, Renáta. *Hus a Chelčický: příběh jejich doby*. Praha: Práh, 2014, s. 34. ISBN 978-80-7252-506-5.

¹⁵⁵ Tamtéž, s. 8.

*ze studentů z Čech, Moravy, Horních i Dolních Uher – ať už mluvili česky, německy, slovensky nebo maďarsky – a také z jižních zemí.*¹⁵⁶

Čtenáři jsou seznámeni se všemi důležitými událostmi té doby – trojpapežstvím, církevním schizmatem, koncilech v Kostnici a Basileji, a po Husově smrti se stupňující nenávistí mezi husity a katolíky, která ústila ve slavné bitvy a kvůli které byly vysílány křížové výpravy. Vyprávění končí v době několik let po dobytí Kostantínopole Turky.

Kniha není doplněna o žádná aktivizující cvičení, což jí však neubírá na kvalitě. Mínusem je ovšem absence bibliografických údajů, informací o zdrojích, z nichž autorka čerpala. Čtenáři jsou tak nuceni si při dohledávání doplňujících informací k tématu poradit sami. Autorka také nevyužila grafické zpracování formou komiksu, namísto toho coby renomovaná ilustrátorka knihu opatřila svými osobitými ilustracemi.

Autorka nepřechází smrt Jana Husa pouhou zmínkou, ale popisuje proces přípravy před samotným Husovým upálením – svlékání kněžského roucha, odření kněžského pomazání a následné odvedení na hranici. Dále vysvětluje, proč pro Jana Husa zvolili právě smrt upálením. Nejen, že smrt upálením je bolestivá, ale pro kacíře, kteří sešli z pravé cesty víry a hlásají bludy, je trestem protože: *„Mrtvá těla popravených bylo možné uložit do země. [...] Pokud se však tělo provinilce v plamenech na hranici změnilo v popel, duše byla odsouzena k věčnému bloudění.*¹⁵⁷

¹⁵⁶ FUČÍKOVÁ, Renáta. *Hus a Chelčický: příběh jejich doby*. Praha: Práh, 2014, s. 16. ISBN 978-80-7252-506-5.

¹⁵⁷ Tamtéž, s. 46.

V. VÝSLEDKY ANALÝZY

Závěrečná analýza si klade za cíl postihnout rozdíly mezi zkoumanými exempláři umělecko-naučné literatury pro děti a mládež v rámci zvolených parametrů. Nejprve shrneme výsledky týkající se technických a nakladatelských údajů a poté výsledky srovnání informací týkajících se interaktivity a didaktických nástrojů a tematicko-motivického plánu zkoumaných knih.

5.1 Nakladatelské a technické údaje

Formát a vazbu knihy autoři volili s ohledem na věk potenciálních čtenářů. Stejně tak k tomuto faktoru přihlíželi při struktuře knihy. Kniha *Husův dům* je doporučena dětem od 10 let. Je vázána v pevné vazbě o formátu A4. Co se týká počtu stran, je kniha *Husův dům* nejméně obsáhlým exemplářem. Vzhledem k věku potenciálních recipientů je děj členěn na kratší úseky. Kniha *Hus a Chelčický* je taktéž většího formátu a opatřena pevnou vazbou. U této knihy autorka volila pevnou vazbu především kvůli celkové koncepci zpracování a bohatší polygrafické výpravě. Kniha je členěna na kratší kapitoly, autorka zvládá stručně a jasně popsat nejdůležitější informace, a ty pak doplňuje také osobitými ilustracemi, kterými příběh dokáže dokreslit. *H.U.S. Hus úplně světověj a Jan Hus očima krejčího Ondřeje a panny Anežky* jsou svázány ve vazbě měkké. Stejně tak jsou děje jednotlivých exemplářů rozděleny spíše do kratších kapitol. Členění textu na kratší úseky je pro čtenáře nižšího věku dobrou volbou, jelikož při čtení kratšího textu dokáží lépe udržet pozornost a v daném textu se orientovat. Takové dělení spatřujeme především v knize *Husův dům*. Do opozice k němu bychom mohli postavit text knihy *H.U.S.: Hus úplně světověj*, který je již určen starším čtenářům. Celkový text je zde mnohem rozsáhlejší a jsou v něm k nalezení i kapitoly většího rozsahu. Polygrafické zpracování knihy nám již při výběru může napovědět, pro koho je kniha určena, ať věkově či obsahově. Zdali je její text jednodušší, uzpůsobený mladšímu čtenáři, nebo náročnější a tím pádem vhodnější spíše pro čtenáře zkušenějšího.

5.2 Interaktivita a didaktické nástroje

5.2.1 Bibliografie

Bibliografické údaje o použitých zdrojích nejsou zcela běžnou součástí naučné literatury pro děti. Autoři je do svých děl zahrnují pravděpodobně z toho důvodu, aby dětský čtenář věděl, po jakých titulech sáhnout, pokud by ho konkrétní tematika zaujala a chtěl se o ní dozvědět více. Bibliografické údaje můžeme nalézt v knihách *Jan Hus očima krejčího Ondřeje a panny Anežky* a *H.U.S.: Hus úplně světověj*, kdy první z knih obsahuje informace alespoň o několika dílech, druhá je pak doplněna o obsáhlý slovník vysvětlivek, jenž je zároveň seznamem použitých zdrojů. Tato kniha také daný parametr naplňuje v největším měřítku. To, že kniha *Hus a Chelčický* vznikla za spolupráce s odborníky na dané téma, víme přímo z knihy, není zde ovšem uveden ani jeden z použitých zdrojů. Kniha *Husův dům* neobsahuje žádnou zmínku o použitých zdrojích a je tomu nejspíše z důvodu věku potenciálních recipientů. V knihách *Husův dům* a *Hus a Chelčický* údaje o použitých zdrojích nenalezneme. Ze zjištěných informací bychom mohli vyvodit, že se autoři použitím podložených zdrojů snaží o větší věrohodnost díla, což ale nutně nemusí být zárukou jeho věrohodnosti. Nicméně s ohledem na věk čtenářů nepokládají uvádění zdrojů za nezbytné.

5.2.2 Vysvětlivky

Vysvětlivky autoři umístili do zadní části knih, kde utvořili slovníky pojmů. Umístění slovníku do zadní části knihy je běžné, protože to nenarušuje plynulost textu, nicméně pak čtenáři musí listovat knihou, aby si pojem dohledali. Proto je také možné, že informaci pouze přejdou tak, jak je v textu napsána, a víc se o ni nebudou zajímat. Takto jsou umístěny slovníčky pojmů v knihách *H.U.S.: Hus úplně světověj* a *Jan Hus očima krejčího Ondřeje a panny Anežky*. Němečkův slovník je však nedostačující – některé z pojmů vysvětluje ve slovníčku, další vysvětluje přímo v rámci textu, jiné však zcela vynechává a čtenáři tak význam některých pojmů v knize nedohledají. V knize *Husův dům* slovník pojmů nenalezneme vůbec. Autorka však některé z pojmů vysvětluje přímo v textu. Absenci slovníku pojmů bychom mohli vysvětlit tak, že se autorka rozhodla jej vynechat vzhledem k věku potenciálních čtenářů. V knize *Hus a Chelčický* podává autorka vysvětlení pojmů

přímo v rámci celoplošně ilustrovaných dvoustran. Obsahové kritérium vysvětlivek tedy nejobsáhleji splňuje kniha *H.U.S.: Hus úplně světověj*. S ohledem na tento fakt bychom mohli říci, že se zvyšujícím se věkem potenciálních recipientů stoupá i míra doplňujících informací. Je tomu tak pravděpodobně z důvodu vyšší náročnosti textu, především co do množství nových informací a jejich zvyšující se náročnosti.

5.2.3 Doplnkové aktivity

Největší množství aktivizujících doplňkových cvičení nalezneme v knize *Husův dům*, možná právě proto, že je již od pohledu zaměřena na nejmladší věkovou skupinu čtenářů. Autorka pravděpodobně volila velké množství aktivizujících cvičení, aby byla pro čtenáře kniha co nejvíce zábavná. V knize *Jan Hus očima krejčího Ondřeje a panny Anežky* je jediným aktivizujícím cvičením závěrečný kvíz, ve kterém si čtenáři mohou otestovat, jak pozorně knihu četli a zda si nové informace pamatují. V knize *Hus a Chelčický* aktivizující cvičení nejsou. Stejně tak v knize *H.U.S.: Hus úplně světověj*, ve které jde primárně o příběh a ne o podávání historických faktů jako takových. Co do množství a rozmanitosti doplňkových aktivizujících cvičení převyšuje kniha *Husův dům* jednoznačně ostatní zkoumané exempláře. Můžeme tedy říct, že čím nižší je věk potenciálních recipientů, tím více aktivizujících cvičení můžeme v knize najít. Se zvyšujícím se věkem čtenářů se potom počet těchto cvičení výrazně snižuje.

5.2.4 Komiks

Pro mladší čtenáře může být díky komiksovým prvkům a ilustracím kniha poutavější a atraktivnější formou předání informací. Toto autoři ví a také ilustrace formou komiksu do svých děl zahrnuli, ať už ve větší či menší míře. Někteří dokonce ve formě celostránkových komiksů, skrze které vyprávějí určitou část příběhu. Výjimkou je kniha *Hus a Chelčický* autorky Renáty Fučíkové, která je sama o sobě založena na velmi sdělných ilustracích, které do jisté míry funkce komiksu suplují. Srovnáním poměru množství textu a ilustrací nám z analýzy vystupuje kniha *H.U.S.: Hus úplně světověj*, ve které, na rozdíl od ostatních zkoumaných knih, rozsah textové stránky převažuje nad stránkou grafickou. Tato kniha je určena pro starší čtenáře, čemuž autorka poměr obou rovin uzpůsobila. Oproti tomu

v knihách určených pro čtenáře mladšího věku je poměr textové a grafické stránky knihy co do rozsahu srovnatelnější, popř. zde těžiště nalezneme spíše v ilustracích.

5.3 Tematicko-motivický plán

5.3.1 Religiózní charakter

Vzhledem k tématu knih jsme předpokládali, že zkoumané exempláře budou, minimálně z části, religiózního charakteru. Díky analýze se tento předpoklad potvrdil. Všechny zkoumané exempláře v sobě zahrnují určité množství informací týkajících se náboženství, ať už obecně či konkrétněji. Smolíková v knize *Husův dům* seznamuje mladší čtenáře se základy náboženství – s církevními hodnostáři, s průběhem volby papeže. V knize *H.U.S.: Hus úplně světověj* je pak religiozitou protkán celý příběh. Zde autorka čtenáře seznamuje s vývojem a dělením církve a podává také informace o různých náboženských vyznáních. Kniha *Jan Hus očima krejčího Ondřeje a panny Anežky* v průběhu příběhu seznamuje především s vývojem na poli církve u nás v závislosti na politických a jiných událostech a také vysvětluje některé z církevních pojmů. Fučíková v knize *Hus a Chelčický* vysvětluje některé církevní pojmy a celý text protkáva citacemi z evangelií. Akcentuje tím spíše rovinu náboženskou, zatímco Němeček v knize *Jan Hus očima krejčího Ondřeje a panny Anežky* vedle roviny náboženské klade stejnou měrou důraz na rovinu historicky-politickou. Knihy *Husův dům* a *H.U.S.: Hus úplně světověj* nejsou natolik nábožensky zatíženy a při bližším pohledu se zdá, že netíhnout ke zdůraznění náboženské, kulturní ani historicko-politické roviny jako již zmíněné knihy Fučíkové a Němečka.

5.3.2 Jiné historické postavy

Všechny analyzované knihy jsou pojaty historiograficky a čtenáři se v nich setkají s množstvím významných osobností z naší historie. Ve většině případů jsou informace o těchto osobnostech zahrnuty přímo v textu nebo v paratextech, jež jsou umístěny v knize souběžně s textem hlavním. V knize *H.U.S.: Hus úplně světověj* podává autorka rozšiřující informace o těchto postavách v rámci slovníčku vysvětlivek. Některé ze zkoumaných knih se zaměřují na osobnosti z Husovy doby – jeho kolegy, učitele a protivníky, jiné zahrnují i osobnosti z pozdější doby, které

s Husovými myšlenkami přišly do kontaktu například pouze prostřednictvím jeho děl.

5.3.3 Díla Jana Husa

Ve všech knihách autoři ve větší či menší míře seznamují čtenáře s významnými díly mistra Jana Husa. V knize *H.U.S.: Hus úplně světověj* nalezneme v textu citované úryvky z jeho děl a ve vysvětlivkách v zadní části knihy pak doplňující informace k nim. Tomáš Němeček v knize *Jan Hus očima panny Anežky a krejčího Ondřeje* rozvádí informace k některým dílům přímo v textu. Největší počet zmínek o literární činnosti mistra Jana Husa však nalezneme v knize *H.U.S.: Hus úplně světověj*. I když je přímo v rámci příběhu zmíněno jen minimum informací o literární činnosti Jana Husa, do oddílu vysvětlivek autorka zahrнула veškeré odkazy na Husova díla, z nichž při práci čerpala. Daný parametr tedy splňuje tato kniha v největším rozsahu, byť spíše v rámci bibliografických údajů. V rámci příběhu nevěnuje nijak markantně pozornost Husovým literárním počínům ani jeden z autorů, pravděpodobně proto, že tuto oblast Husova života považují autoři za méně podstatnou, což je škoda vzhledem k omezenému množství informací obsaženému v učebnicích literatury a čítankách pro základní školy.

5.3.4 Změna pravopisu

Změna spřežkového pravopisu je důležitou zásluhou mistra Jana Husa. Ve všech knihách je zjednodušeně vysvětlen její princip. Výjimku tvoří kniha *H.U.S.: Hus úplně světověj*, ve které tuto informaci o Husově zásluze na zjednodušení pravopisu nenalezneme.

5.3.5 Univerzita

V každém ze zkoumaných exemplářů je výběr informací týkajících se univerzity a Husova působení na ní pojatý z jiné strany. Klára Smolíková v knihách *Husův Dům* i *H.U.S.: Hus úplně světověj* zmiňuje kromě stručné historie univerzity i její dělení na národy a fakulty. Jan Němeček v knize *Jan Hus očima krejčího Ondřeje a panny Anežky* píše o soužití žáků a mistrů, o rozdělení univerzity na fakulty a na skupiny podle národů. Renáta Fučíková píše o obdobných faktech jako

předchozí autoři a podrobněji popisuje, z jakých zemí přicházeli studenti na univerzitu, podle čehož byli rozděleni do čtyř národů. Vzhledem k rozrůzněnému výběru informací týkajících se univerzity tehdejší doby je těžké posoudit, která z knih se tímto konkrétním tématem zabývá nejpodrobněji. Všichni autoři věnují v rámci motivického plánu dostatek prostoru podstatným informacím o Husových studiích. Přihlízejí k faktu, že je Husova cesta za vzděláním podstatnou součástí jeho života. Někteří z nich však informují pouze o nejdůležitějších a elementárních událostech týkajících se Husova působení na univerzitě a v rámci plynoucího příběhu se tyto informace téměř ztrácí (*H.U.S.: Hus úplně světověj*), jiní přidávají zajímavosti, které nebývají běžně zmiňovány v rámci školní výuky (*Jan Hus očima krejčího Ondřeje a panny Anežky*).

5.3.6 Smrt

Téma smrti mistra Jana Husa zpracovali ve svých knihách určitou formou všichni autoři, jejichž díla byla předmětem této analýzy. Nicméně v knize *H.U.S.: Hus úplně světověj* je toto téma spíše marginalizováno. Autorka zmiňuje pouze rozprášení Husova popela a sepsané svědectví jeho upálení. V ostatních zkoumaných exemplářích autoři popisují také události před upálením či celkový proces přípravy Husa na svůj konec. Jednou z otázek kladených v této práci byla ta, zda autoři využili téma osobnosti mistra Jana Husa a jeho osud ke zobecnění tématu smrti. V knize *Husův dům* se autorka při informování o Husově smrti drží svižného tempa vyprávění a dialogů mezi postavami, a tak zde ke zobecnění tématu v podstatě není prostor. Stejně tak v knihách *H.U.S.: Hus úplně světověj* a *Jan Hus očima krejčího Ondřeje a panny Anežky*. Snad pouze v knize *Hus a Chelčický* dochází na pozadí popisu středověkého přístupu k lidskému tělu a duši do jisté míry ke generalizaci tématu smrti. To je pravděpodobně ovlivněno tím, pro jakou věkovou skupinu čtenářů je kniha určena. Je pochopitelné, že se autoři v knihách pro mladší čtenáře nevydávají cestou širšího zpracování a zobecnění takto citlivého tématu. U věkové skupiny starších čtenářů se však již nabízí toto téma rozvést, a i přesto, že v knize Fučíkové dochází k zamyšlení nad tématem smrti, potenciál využití osudu mistra Jana Husa ke zobecnění a širšímu rozpracování tématu byl využit minimálně.

5.4 Naučná literatura x učebnice

Na vybraném vzorku učebnic pro základní školy, mezi které byly zahrnuty jak učebnice dějepisu, tak učebnice literatury, jsme zjišťovali, jaké informace se děti o Husovi dozívají ve školních lavicích. Byly to tyto učebnice: *Dějepis pro 7. ročník – Středověk, Počátky novověku* (Nová škola, 2008), *Dějepis 7 pro základní školy – středověk a raný novověk* (SPN, 2015), *Dějepis pro 7. ročník základní školy a 2. ročník osmiletého gymnázia* (SPN, 1998), *Literární výchova pro 2. stupeň základní školy a odpovídající ročník víceletých gymnázií* (SPN, 2009), *Literární výchova pro 8. ročník základní školy: úvod do světa literatury* (Fortuna, 1999), *Čítanka pro 9. ročník základní školy a kvartu víceletého gymnázia* (Fragment, 1999), *Čítanka pro 7. ročník základní školy a sekundu víceletého gymnázia* (Fraus, 2004).

Došli jsme k závěru, že autoři mimoškolní četby do svých děl zahrnují větší množství informací, a to nejen zajímavostí týkajících se Husova života a např. jeho působení na poli církevním, ale i větší množství informací základních. V učebnicích se autoři sice snaží o zprostředkování uceleného obrazu mistra Jana Husa, tento obraz však sestává pouze z jakéhosi základního minima informací o něm. Mimoškolní četba a díla zkoumaná v této analýze oproti tomu podávají čtenáři širší vhlad do tématu, minimálně co do množství informací týkajících se jeho života, působení na poli církve či politických okolnostech. V oblasti Husovy literární činnosti je množství informací v mimoškolní četbě možná lehce obsáhlejší nežli v učebnicích literatury a čítankách, nikoliv však markantně.

Byť autoři upozorňují i na Husovy nedostatky, přesto z analýzy vyplývá že je považují spíše za kladnou postavu našich dějin a vyobrazují je spíše pozitivně. V učebnicích dějepisu se, jak se zdá, autoři snaží Jana Husa vylíčit objektivně (Hus jako reformátor i kacíř).

5.5 Shrnutí analýzy

Z uvedených zjištění vyplývá, že všechny zkoumané exempláře byly psány s přihlédnutím k věku potenciálních recipientů a tomu také odpovídá jak celková struktura knih, tak rozsah textu a volba informací v něm obsažených. S věkem čtenářů, pro něž jsou jednotlivé knihy určeny kolísá také množství vysvětlivek či aktivizujících cvičení. Obecně by se dalo říci, že s vyšším věkem se počet těchto cvičení v knihách snižuje, kdežto vysvětlivek a definicí nalezneme větší množství. V rámci snahy o vyšší míru věrohodnosti děl do nich někteří autoři zahrnují také informace o literatuře, ze které čerpali.

Zatímco například Fučíková ve své knize klade důraz na objektivní popis Husa a jeho života, Němeček ve své knize snaží Husa vykreslit lidštějším způsobem. To můžeme vidět také v knize *Husův dům* a svým způsobem i v knize *H.U.S.: Hus úplně světověj*. Vzhledem k tematickému zaměření práce jsme sledovali, zda autoři využijí možnosti uchopit téma násilné smrti Jana Husa, rozvést jej, a popř. jej zobecnit. K tomu ale až na jediný případ (*Hus a Chelčický*) nedošlo a někteří autoři smrt Jana Husa zcela marginalizují.

Z analýzy také vyplynulo, že v mimoškolní četbě pro děti a mládež, kterou představuje naučná literatura, bývá obsaženo větší množství informací (větší rozsah, rozpětí) nežli v učebnicích dějepisu, popř. učebnicích literární výchovy či čítankách. Tyto učebnice obsahují pouze základní informace týkající se Jana Husa, jeho života a zásluh, ovšem na rozdíl od mimoškolních textů se nesnaží podbízet čtenáři, ale spíše podávat objektivní, byť poměrně stručný a strohý, pohled na danou tematiku.

VI. ZÁVĚR

Naučná literatura pro děti a mládež je nedílnou součástí tvorby historického vědomí dětí již od útlého věku a je také vhodným prostředkem k samostudiu a rozšíření vědomostí, které děti získávají prostřednictvím školní výuky. Cílem bakalářské diplomové práce bylo provedení analýzy vybraných titulů, zjištění způsobu budování obrazu osobnosti mistra Jana Husa a jeho srovnání s učebnicemi pro základní školy.

V teoretické části této bakalářské práce jsme se pokusili definovat pojem literatura pro děti a mládež a s tím související pojmy dětská literatura a naučná literatura. V kapitole *Historická literatura pro děti a mládež* jsme usilovali o vymezení tohoto žánru literatury a také nastínění jeho základního vývoje od prostého didaktismu po současný stav. V této kapitole jsme se také zastavili nad typologií historického románu podle způsobu zpracování historické látky, jež lze analogicky vztáhnout na jakýkoliv historizující narativ. Teoretickou část práce uzavírá kapitola věnovaná tematice smrti v literatuře pro děti a mládež.

V praktické části práce jsme provedli analýzu vybraných titulů oblasti naučné literatury pro děti a mládež, a to po stránce formální, didaktické a obsahové. Pro tuto analýzu jsme vybrali čtyři knihy tematicky zaměřené na osobnost mistra Jana Husa – *Husův dům a H.U.S.: Hus úplně světověj* autorky Kláry Smolíkové, *Jan Hus očima krejčího Ondřeje a panny Anežky* Tomáše Němečka a *Hus a Chelčický* Renáty Fučíkové. Za zkoumané nakladatelské a technické parametry v knihách byly zvoleny tyto: nakladatelství, rok vydání, zařazení do edice, vazba, formát, počet stran a kapitol. Dále byly vybrány parametry interaktivní a didaktické, které mohou ovlivňovat recepci tématu. A nakonec parametry, vztahující se k tematicko-motivickému plánu děl, které byly zvoleny na základě témat a motivů, jež se tradičně pojí s osobností mistra Jana Husa.

V knihách můžeme pozorovat rozdíly v dominující funkci textu, přičemž v některých dílech převažuje funkce didaktická, v jiných oproti tomu funkce beletristická. Tomuto faktu také autoři podřizují koncepci knih.

V závěru praktické části jsme provedli analýzu a komparaci jednotlivých parametrů s cílem poukázat na odlišnosti mezi jednotlivými knihami a vyvodit

obecnější závěry týkající se volby využití jednotlivých prvků. Bakalářská práce tedy umožňuje čtenáři získat náhled na danou problematiku a způsob práce autorů s historickou látkou.

VII. ANOTACE

Jméno autora: **Markéta Armstarková**

Název fakulty: **Filozofická fakulta Univerzity Palackého**

Název katedry: **Katedra bohemistiky**

Název diplomové bakalářské práce: **Obraz mistra Jana Husa v naučné literatuře pro děti a mládež**

Vedoucí práce: **Mgr. Lenka Pořízková, Ph.D.**

Počet znaků: **101 011**

Počet příloh: **0**

Počet titulů použité literatury: **29 publikací, 12 internetových zdrojů**

Klíčová slova: **literatura pro děti a mládež, dětská literatura, naučná literatura, Jan Hus, čtení, historie, historická tematika**

Cílem bakalářské diplomové práce bylo provést analýzu vybraných děl naučné literatury pro děti a mládež a porovnat obraz mistra Jana Husa v této literatuře s jeho obrazem podávaným v učebnicích dějepisu. Práci jsme rozdělili do dvou částí. První z nich byla teoretická, ve které jsme definovali potřebné pojmy, pokusili jsme se o vymezení žánru historické literatury pro děti a mládež a nastínění jejího vývoje. Druhou částí byla analýza vybraných děl na základě předem zvolených parametrů – nakladatelských a technických údajů, interaktivních a didaktických prvků a tematicko-motivického plánu.

VIII. RESUMÉ

The first task of this bachelor thesis was to define the term “literature for children and youth”; the concept of “children’s literature” and the term “educational literature”. We tried to define the genre of historical literature for children and outline the development of this genre. The last theoretical chapter of the thesis deals with death in literature for children and youth.

In selected books, we examined publishing and technical parameters, interactive and didactic parameters which may affect the reception of the topic and finally, the parameters related to the thematic and motivic plan of the books, which were selected on the basis of topics that are traditionally associated with the personality of master Jan Hus.

At the end of the practical part, we compared all individual parameters in order to point out differences between books. The analysis shows that all examined books were written with respect to the age of potential readers. The authors also adapt the overall structure to this fact. Some of the authors try to write the book more objectively while others try to inform in a more entertaining style. We also found that the extracurricular reading contains larger amount of information than school textbooks.

Due to the thematic focus of the work we observe whether the authors use the opportunity to develop the topic of violent death of Jan Hus in an effort to achieve a generalisation. We have found that the authors tend to marginalize this topic.

IX. POUŽITÁ LITERATURA

Primární literatura:

FUČÍKOVÁ, Renáta. *Hus a Chelčický: příběh jejich doby*. Praha: Práh, 2014. ISBN 978-80-7252-506-5.

NĚMEČEK, Tomáš. *Jan Hus očima krejčího Ondřeje a panny Anežky*. Ilustroval Tomáš CHLUD. Praha: Mladá fronta, 2015. Velikáni do kapsy. ISBN 978-80-204-3862-1.

SMOLÍKOVÁ, Klára. *Husův dům*. Ilustroval Jan SMOLÍK. Praha: Albatros, 2015. ISBN 978-80-00-03926-8.

SMOLÍKOVÁ, Klára. *H.U.S.: Hus úplně světověj*. Ilustroval Lukáš FIBRICH. Praha: Kalich, 2015. ISBN 978-80-7017-218-6.

Sekundární literatura:

ČECHURA, Jaroslav. *Dějepis pro 7. ročník základní školy a 2. ročník osmiletého gymnázia: středověk a ranný novověk*. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, 1998. ISBN 80-7235-002-1.

ČEŇKOVÁ, Jana. *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury: adaptace mýtů, pohádek a pověstí, autorská pohádka, poezie, próza a komiks pro děti a mládež*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-095-X.

HANZOVÁ, Marie a Jiří ŽÁČEK. *Čítanka pro 9. ročník základní školy a kvartu víceletého gymnázia*. Havlíčkův Brod: Fragment, 1999. ISBN 80-7200-282-1.

HOLEJŠOVSKÁ-GENČIOVÁ, Miroslava. *Literatura pro děti a mládež ve srovnávacím žánrovém pohledu: celost. vysokošk. učebnice pro stud. filozof. fakult.* Praha: SPN, 1984. Učebnice pro vys. školy.

CHALOUPKA, Otakar a Vladimír NEZKUSIL. *Vybrané kapitoly z teorie dětské literatury I.: od začátků 19. století po současnost*. Praha: Albatros, 1973.

CHALOUPKA, Otakar a Jaroslav VORÁČEK. *Kontury české literatury pro děti a mládež: od začátků 19. století po současnost. 2., rozš. vyd.* Praha: Albatros, 1984.

- KEJŘ, Jiří. *Jan Hus známý i neznámý: resumé knihy, která nebude napsána*. 2., uprav. vydání. Praha: Univerzita Karlova, Karolinum, 2015. ISBN 978-80-246-3031-1.
- KOPÁL, Ján. *Literatúra a detský aspekt*. Bratislava, 1970.
- LEDERBUCHOVÁ, Ladislava a Eva BERÁNKOVÁ. *Čítanka pro 7. ročník základní školy a sekundu víceletého gymnázia*. Plzeň: Fraus, 2004. ISBN 80-7238-323-X.
- LEHÁR, Jan. *Česká literatura od počátku k dnešku*. Praha: Lidové noviny, 1998. Česká historie, sv. 4. ISBN 978-80-710-6308-7.
- MACHALA, Lubomír, Josef GALÍK, Erik GILK, et al. *Panorama české literatury*. Praha: Knižní klub, 2015. Universum. ISBN 978-80-242-4818-9.
- NEZKUSIL, Vladimír. *Literární výchova pro 8. ročník základní školy: úvod do světa literatury*. 2. vyd., dotisk. Praha: Fortuna, 1999. ISBN 80-7168-389-2.
- SOUKAL, Josef. *Literární výchova pro 2. stupeň základní školy a odpovídající ročníky víceletých gymnázií*. 2., upr. a rozš. vyd. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, 2009. ISBN 978-80-7235-438-2.
- ŠMAHEL, František. *Jan Hus: život a dílo*. Praha: Argo, 2013. Ecce homo. ISBN 978-80-257-0875-0.
- ŠUBRTOVÁ, Milena. *Tematika smrti v české a světové próze pro děti a mládež*. Brno: Masarykova univerzita, 2007. Spisy Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity. ISBN 978-80-210-4413-5.
- TOMAN, Jaroslav. *Vybrané kapitoly z teorie dětské literatury*. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 1992. ISBN 80-7040-055-2.
- URBANOVÁ, Svatava. *Meandry a metamorfózy dětské literatury*. Olomouc: Votobia, 2003. ISBN 80-7198-548-1.
- URBANOVÁ, Svatava. *Metamorfózy dětské literatury: přehled české literatury pro děti od roku 1945 po současnost*. Olomouc: Votobia, 1999. Velká řada. ISBN 80-7198-379-9.

URBANOVÁ, Svatava. *Sedm klíčů k otevření literatury pro děti a mládež 90. let XX. století: (reflexe české tvorby a recepce)*. Olomouc: Votobia, 2004. ISBN 80-7220-185-9.

VÁLKOVÁ, Veronika a František PARKAN. *Dějepis 7: pro základní školy*. 2. vydání. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, 2015. ISBN 978-80-7235-547-1.

VYKOUPIIL, Libor, Robert ANTONÍN a Marie FEJFUŠOVÁ. *Dějepis: vzdělávací oblast Člověk a společnost*. Brno: Nová škola, 2008. Duhová řada. ISBN 978-80-7289-089-7.

Studie a články v časopisech a sbornících:

GENČIOVÁ, Miroslava. *Zamyšlení k problému historismu v literatuře pro děti a mládež*. In *Zlatý máj: časopis o dětské literatuře*. Praha: Albatros, 1989, ročník 33, č. 2. ISSN 0044-4871.

GILK, Erik. *Historická próza – Protifaktová historická fikce – historická fantasy. Situace českého historického románu po roce 1989*. In *Bohemica Olomucensia 4*, Univerzita Palackého v Olomouci, 2010. ISSN 1803-876X.

MOTYKA, Karel. *K recepci literatury pro mládež*. In *Zlatý máj: časopis o dětské literatuře*. Praha: Albatros, 1989, ročník 33, č. 10. ISSN 0044-4871.

SEGI LUKAVSKÁ, Jana. *Dětský implicitní čtenář jako klíč k literatuře pro děti?* In *Česká literatura: časopis pro literární vědu*. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2017, ročník 65, č. 1. ISSN 00090468.

Internetové zdroje:

Bibliografie [online]. [cit. 2019-9-20].

Dostupné z: <http://www.renatafucikova.cz/bibliografie>

FIBRICH, Lukáš. *Jsem ilustrátor a autor komiksů*. [online]. [cit. 2019-9-19].

Dostupné z: <https://www.fibrich.cz/o-mne/>

FUČÍKOVÁ, Renáta. *Re: Prosba o informace ke knize Hus a Chelčický* [online]. 19. 9. 2019 15:58; [cit. 2019-9-24]. Osobní komunikace.

H.U.S. (Hus úplně světověj) [online]. [cit. 2019-9-25].

Dostupné z: <https://www.ikarmel.cz/produkt/h-u-s-hus-uplne-svetovej>

H.U.S. [online]. [cit. 2019-9-20]. Dostupné z: <http://klarasmolikova.cz/kniha/h-u-s>

Kdo je Klára Smolíková. [online]. [cit. 2019-9-20].

Dostupné z: <http://klarasmolikova.cz/kdo-je-klara-smolikova>

PANTAZOPOULOU DRAHOŇOVSKÁ, Lucie: *Ve vile s Kafkou, Husem nebo Mojžíšem. Ilustrátorka Fučíková vystavuje v Praze.* [online]. 2. 6. 2019 10:00; [cit. 2019-9-20].

Dostupné z: <https://magazin.aktualne.cz/kultura/umeni/renata-fucikova-villa-pelle-recenze/r~ba623196847911e98aa4ac1f6b220ee8/>

Prof. PhDr. František Šmahel, DrSc., dr. h. c. mult. [online]. [cit. 2019-10-5].

Dostupné z: <https://www.avcr.cz/cs/o-nas/struktura/vedecka-rada-av-cr/seznam-clenu-vedecke-rady-av-cr/prof.-phdr.-frantisek-smahel-drsc.-dr.-h.-c.-mult./>

Renáta Fučíková [online]. [cit. 2019-9-20].

Dostupné z: <https://www.meander.cz/renata-fucikova/>

Selfie (n.). In *Online etymology dictionary* [online]. [cit. 2019-9-15].

Dostupné z: <https://www.etymonline.com/search?q=selfie>

Tomáš Němeček. In *Wikipedie: otevřená encyklopedie* [online]. Poslední revize 4. 8. 2019. [cit. 2019-9-16].

Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Tomáš_Němeček

NĚMEČEK, Tomáš. *Re: Žádost o poskytnutí informací* [online]. 11. 9. 2019 20:17, [cit. 2019-9-16]. Osobní komunikace.